

KUNSILL
NAZZJONALI
TAL-ANZJANI

L-ANZJANI LLUM

Nru. 95

Lulju - Settembru 2019

AWGURI lis-Sur Anthony Mulè Stagno li reġa ġie maħtur President tal-Kunsill Nazżjonali tal-Anzjani għas-snin 2019-2021

Il-Membri tal-Kunsill Nazżjonali tal-Anzjani jixtiequ jawguraw lis-Sur Anthony Mulè Stagno li għal darbohra ġie elett mingħajr kontestazzjoni għal kariga ta' President fil-Kunsill u jawgurawlu hidma fejjieda fosthom għal ġid tal-anzjani kollha.

Hatriet fuq il-Kunsill 2019/2021

Il-Kunsill elegġa l-persuni msemmiha hawn taħt għall-karigi ndikati:

Kariga

President	– Anthony Mulè Stagno
Viċi President	– Peter Paul Bonnici
Segretarju	– Anthony Deguara
Asst. Segretarju	– Doris Aquilina
Teżorier	– Godwin C. Micallef
Asst. Teżorier	– Saviour Attard
Seg. Internaz.	– Anthony De Giovanni
U.R.P.	– Nazju Abela

Membri:

Mary Farrugia
John P. Bonnici
Alfred Mallia
Frank Mumford
Carmelo Sammut
Lino Debono (Co-Opted)

Ġie deċis minn fost il-membri biex l-**Editur** jibqa' Vincent Piccinino li ġie **Propost** minn Saviour Attard u **Sekondar** minn Anthony De Giovanni. Is-Segretarja Marica Attard Cassar ċemplet lil Vincent biex tara jekk jaċċetta u jkompli bil-kariga ta' Editur u hu aċċetta.

Bħala membri tal-Bord Editorjali intgħażlu - Anthony Mulè Stagno u Mary Farrugia, Nazju Abela u Marica Attard-Cassar.

Wara li nħatru dawn il-karigi, il-President, is-Sur Anthony Mulè Stagno, irringrazzja lil kulhadd

LAQGĦAT TA' KORTESIJI

Mal-Onorevoli, Dott. Joseph Muscat, Prim Ministru ta' Malta

Nhar it-Tlieta, 21 ta' Mejju delegazzjoni mill-Kunsill Nazzjonali Anzjani (KNA) kellha laqgħa ta' konoxxenza mal-Onorevoli, Prim Ministru, Dott. Joseph Muscat fil-Berġa ta' Kastilja, flimkien mal-Prim Ministru kien hemm ukoll Segretarju Parlamentari għall-Persuni b'Diżabiltà u Anzjanità Attiva, l-Onor. Anthony Agius Decelis.

Il-laqgħa infetħet mill-President tal-KNA s-Sur Anthony Mule' Stagno, beda billi qallu li l-Kunsill għandu r-rispett u s-solidarjetà mal-Gvern tiegħu u, fl-istess waqt noffrulu s-servizzi tagħna biex inkomplu naħdmu flimkien għall-gid u

l-prospertà tal-Anzjani kollha Maltin u Għawdxin.

Huwa kompla billi qallu li bħala Kunsill għandna 21 Għaqda Affiljati u li fil-preżent qegħdin naħdmu fuq Programm ta' Hidma għas-Snin 2019/2021, naħdmu ukoll mal-AGE platform Europe ġewwa Brussel, mal-Kummissarju tal-Anzjani, kif ukoll bħalissa qegħdin issiru laqgħat mall-Kummissarju ta' CRPD.

Mal-Eċċellenza Tiegħu Dott. George Vella, President ta' Malta

Nhar l-Erbgħa, 29 ta' Mejju, il-Kunsill Nazzjonali Anzjani (KNA) għamel żjara ta' Kortesia lil-E.T. Dr. George Vella, President tar-Repubblika ta' Malta. Is-Sur Anthony Mule' Stagno, President tal-Kunsill feraħ lil Dr. Vella għall-hatra ġdida tiegħu u spjegalu l-formazzjoni u l-għanijiet ġenerali tal-Kunsill. Huwa wkoll ta dettalji tal-hidma varja tal-Kunsill u xi proġetti hemm għall-gejjieni qarib. L-E.T. feraħ lill-KNA għall-impenn tiegħu favur l-anzjani u aċċetta li l-KNA jibqà taħt il-Patroċinju tal-President tar-Repubblika kif s'issa dejjem kien, filwaqt li wiegħed li jagħti kull għajjnuna lill-Kunsill biex ikun jistà jkompli bil-hidma tiegħu. Fl-aħħar tal-laqgħa s-Sur Mule' Stagno, f'isem il-Kunsill, ta lil-President donazzjoni għall Community Chest Fund.

Żjara ta' laqgħa ta' Kortesia ma' Dott. Renzo De Gabriele, CEO tal-Uffiċċju Prinċipali ta' Dipartiment Anzjanità Attiva u Kura fil-Komunità

Fit-13 ta' Ġunju, l-Kunsill Nazzjonali Anzjani (KNA) għamel żjara ta' laqgħa ta' Kortesia u ma' Dott. Renzo De Gabriele, CEO tal-Uffiċċju Prinċipali ta' Dipartiment Anzjanità Attiva u Kura fil-Komunità. Is-Sur Anthony Mule' Stagno, President tal-Kunsill feraħ lil Dott. Degabriele għall-hatra ġdida tiegħu u spjegalu l-formazzjoni u l-għanijiet ġenerali tal-Kunsill. Huwa wkoll ta dettalji tal-hidma varja tal-Kunsill u xi proġetti hemm għall-gejjieni qarib. Dott. Renzo De Gabriele feraħ lill-KNA għall-impenn tiegħu favur l-anzjani, u tkellem fuq is-servizzi b'xejn li qegħdin jingħataw lill-anzjani kif ukoll fuq proġetti u servizzi ohra li qiegħed jaħdem fuqhom flimkien mas-Segretarju Parlamentari għall-Persuni b'Diżabiltà u Anzjanità Attiva, l-Onor. Anthony Agius Decelis, biex l-anzjani ikunu komdi u moqdija kemm fil-Lokalità li jkunu qegħdin jgħixu fiha, kif ukoll jekk ikunu residenti fid-djar tal-anzjani. Huwa

wiegħed li jagħti kull għajjnuna lill-Kunsill biex ikun jistà jkompli bil-hidma tiegħu.

'L-ANZJANI LLUM' huwa lehen il-Kunsill Nazzjonali tal-Anzjani li johroġ bla hlas kull tliet xhur biex iżomm lill-Anzjani kollha infurmati b'dak li qed jiġri dwarhom u għalihom, u biex jaqsam magħhom il-veduti, ideat u suġġerimenti tagħhom.

IL-BORD EDITORJLI

Editur:

Vincent Piccinino

Membri:

Anthony Mulè Stagno,
Mary Farrugia, Nazju Abela,
Marica Attard Cassar

Proof Reader:

Renee Laiviera

Typing u Distribuzzjoni:

Marica Attard Cassar

IL-KUNSILL

President:

Anthony Mulè Stagno

Viċi President:

Peter Paul Bonnici

Segretarju:

Anthony Deguara

Ass. Segretarja:

Doris Aquilina

Teżorier:

Godwin C. Micallef

Ass. Teżorier:

Saviour Attard

Segretarju Internazzjonali:

Dr. Anthony De Giovanni

U.R.P.:

Nazju Abela

Membri:

John P. Bonnici
Mary Farrugia
Alfred Mallia
Frank Mumford
Carmelo Sammut
Lino Debono (Co-Opted)

HINIJET TAL-UFFIĊĠU GĦALL-PUBBLIKU

Ċemplu għall-appuntament
mit-Tnejn sal-Gimgha
09:00 - 12:00

**KUNSILL
NAZZJONALI
TAL-ANZJANI**

INDIRIZZ POSTALI

'L-Anzjani Llum'

Kunsill Nazzjonali tal-Anzjani

Triq Dom Mawru Inguanez,

Birkirkara - BKR 4811

Tel: 21 243860, 27 350271

E-mail: kna@onvol.net

www.kna.org.mt

**Issettjat u Stampat: Bonnici's Press
36, Triq San Pawl, Valletta**

EDITORJAL

Hbieb Anzjani, Insellmilkom

Jikteb Vincent Piccinino - Editur

Il-bniedem dejjem ifittex; qatt m'għandu kwiet. Ifittex fizikament u jfittex metaforikament. Ifittex ix-xoqqa f'moxtha; ifittex ix-xagħra fl-għajna; ifittex it-tibna f'għajn haddiehor u jfittex il-labra tar-ras ġol-munzell tat-tiben. Il-bniedem ifittex bla waqfien. Ifittex li jikber; ifittex ix-xogħol, jew xogħol aħjar; ifittex li jilhaq jew ifittex biex jara minn fejn se jdawwar lira. Il-bniedem m'għandux

sabar; dejjem ifittex. Ifittex fejn jistkenn u fejn se jdabbar rasu; ifittex fejn joqgħod; ifittex is-sieheb jew is-sieħba tiegħu jew tagħha; ifittex jiżżewweġ u, m'għandniex xi ngħidu, imbagħad, ifittex jara kif se jagħmel biex ifittex jissepara. Il-bniedem kontinwament ifittex il-feliċità, il-ferħ, il-pjaċiri u l-kuntentizza u jibqa' ma jindunax li l-akbar sodisfazzjon jista' jsibu biss jekk jikkuntenta b'dak li għandu.

Il-bniedem ifittex mingħajr heda. Ifittex biex jilhaq salib haddiehor; ifittex x'inhi tagħmel dik u x'inhi tagħmel l-oħra; ifittex li jiehu vantaġġ, anki jekk mhux misthoq; ifittex li tghaddi tiegħu u jfittex li jiehu raġun, anki jekk m'għandux. L-isforzi tal-bniedem f'dan ir-rigward huma bla tmiem. Hasra li, f'hafna każi, din il-heġġa tal-bniedem tiegħu xejra negattiva u l-bniedem ifittex li jagħmel il-ħsara u li jipattiha u jivvendika ruħu.

Imma mhux kollox negattiv. Allaħares! Hawn hafna li jittxu u, minn dak li jiskopru, johroġ hafna ġid għall-umanità kollha. Hawn min jagħmel riċerka u jfittex medicini ġodda għall-fejqan tal-mard, jew kura iktar effettiva għal mard terminali, jew metodi ġodda kif isiru operazzjonijiet li jkun ta' inqas tbatija u ta' inqas strapazz għall-pazjenti minn dawk li huma magħrufin sal-lum. Imbagħad hemm ix-xjenzati, l-inġinieri u l-inventuri li ħsiebhom biex ifittxu metodi ġodda u apparati inġenjużi li jagħmlu x-xogħol tal-bniedem inqas iebes; li jzidu l-produzzjoni b'inqas sforzi u b'inqas riżorsi; biex jagħtuna kwalità ta' ħajja dejjem aħjar jew iħallulna aktar hin liberu. Lanqas dawn m'għandhom serħan. Dejjem ifittxu. Ifittxu taħt l-art, fl-abbissi tal-oċeani u fl-immensità tal-univers. Issa anki dinja oħra qed ifittxu halli, jekk tispicċalna din jew, aħjar, jekk din li għandna tant inniġġsuha li ma tibqax iktar abitabbli, ikollna oħra fejn inkunu nistgħu immorru.

Imbagħad hawn min ifittex biex jara kif jista' jirbaħ u jsir sinjur. Min m'għandu l-ebda htija jiffa' l-ewwel ġebbla! Hadd ma ċcaqlaq? Mela ħa niċcaqlaq jien. Jien ukoll darba ħsibt li nirbaħ u nsir sinjur. Mhux hekk biss imma anki ktibt biċċa proża poetika dwar x'kont nagħmel kieku kelli miljun lira. Naturalment, dan kien żmien meta l-ewro kien għadu daqsxejn ta' tbissima fuq wiċċ missier l-Unjoni Ewropeja! X'kont biħsiebni nagħmel kieku kelli miljun lira? Komplu aqraw u tkunu tafu. Kieku kelli miljun lira, kont noqgħod ngħoddhom u l-ors tiegħi jekk insib xi żball biex nerġa' nibda mill-ġdid. Tgħidux li jien dardira imm' hekk kont nagħmel kieku kelli miljun lira.

Kieku kelli miljun lira kont insarrafhom żgħar u nimla l-banju biċ-ċenteżmi u niftaħ il-vit tal-ilma fuqhom għal Alla li ħalaqhom forsi jkun hemm xi gustuż li jakkużani bil-ħasil tal-flus.

Idhqu, idhqu għax forsi taħsbu li dan qatt ma jista' jkun. Tasew, tasew ngħidilkom li l-art u l-baħar jgħaddu imma kliemi ma jgħaddix. Apparti ċ-ċajt; intom titilfu kieku kelli miljun lira; għax kont nirtira! Is-saħħa u s-sliem lil kulhadd.

Il-parir tax-xiħ

Kitba ta' Patri Mario Attard OFM Cap

Iltaqjt mieghu
wara l-quddiesa.
Dejjem narah
jiġi jismaghha
l-isptar. U, meta
narah hemm,

nieħu gost immur sa hdejh; imqar biex ngħidlu: *Kif int?* U anki biex inbierku biż-żejt tal-paċi. Ghax min, u nerga' ngħid aktar minn qatt qabel, min m'għandux bżonn is-sliem?

Mela, spiċċajt il-quddiesa u kont ser noħroġ 'il barra wara lejl iebes naħdem fl-isptar Mater Dei. Għaddejt minn hdejh. *Hawn Patri!* qalli. Kemm apprezzajt li xi hadd, wara lejl iebes ta' xogħol, indenja ruħu japprezzani! Anki b'semplici tislima! Mhi xejn, hux veru? Imma hej, x'differenza tagħmel! L-aktar f'min ikun, tabilhaqq, jeħtieġha! X'hin rajtu, intfaġt bilqiegħda hdejh fuq il-bank. Żomm dik it-tbissima! qalli. Kemm farraġġni b'dan il-kliem li qalli! Għalhekk, weġibtu: *Grazzi ħabib! Imma dik it-tbissima mhix tiegħi imma tal-Mulej!* Anki din inhobb ngħidha. U ngħidha minn qalbi, ghax nemminha tassew! Ghax ma jistax ikun mod iehor!

Patri, qalli. Ha ngħidlek x'kien jgħallimna wieħed minn tagħna. Meta qalli hekk ftaħt par widnejn daqshieħ ghax stajt nobsor li kien ħiereġ b'xi wahda tajba! U mit-tajbin nett! U ssokta jghidli: *Kien jghidilna: 'Biex tkun taf jekk xi deċiżjoni li tkun sa tieħu hijiex tajba jew le, ara jekk fuq is-sodda ta' mewtek tberikhiex jew le. Issokta jfissirli: Mela, qabel tiddeċiedi, staqsi lilek innifsek: 'Issa din id-deċiżjoni li se nieħu se nberikha fuq is-sodda ta' mewti jew le?' Hekk ikollok hijel tajjeb lejn liema deċiżjoni għandek tmur u tiddeċidieha!*

Kemm għoġbitni ħbieb din il-biċċa għerf! Fil-fatt, dlonk weġibtu: *Kos hux! Kemm fiha għerf din!* Lanqas ilhaqt spiċċajt il-kelma li ma qabiżx hu pront pront fuqi! *U ngħidx!* Veru ħbieb! U ngħidx! Il-ħajja sabiħa imma mimlija sfidi u diffikultajiet. Xi minn daqqiet, jiġu mumentu fejn ma tkunx taf 'il fejn għandek tiġbed. Veru? Tibda' taħseb biex tagħmel haġa. Imbagħad oħra. Ghax, u, illum, aktar nifimha, ghax ngħixha, dak li jkun jispiċċa

tant viċin tar-rejalta li tkun tassew diffiċli għalih jieħu dak il-pass lura minnha ħa jara tabilhaqq kif inhi u mhux kif jixtieqha tkun.

Imma, hej, dan l-anzjan kien tassew gharef. Il-pass lura hađu. Id-distanza żammha. Mhux biex jibqa' 'l bogħod tafux u jghix b'xi riżentiment jew mibegħda, anki dik fina fina, lejn xi hadd. Dawn l-għamljet belhana ta' mġiba jagħmlu ħsara kbira. U kbira ħafna. L-ewwel nett, lil min jagħmilhom. Tiskanta hux it-track record ta' min jobghod! Kulfejn ikun, dejjem bil-frakass mieghu! U dan hu ovvju li jseħħ ghax din it-tip ta' mġiba ma treġix! Irridu nimirħu aktar 'il bogħod! U jeħtieġilna nieħdu dik id-distanza. Jiġifieri, dik id-distanza li twassalna fuq is-sodda ta' mewtna. Halli hemm naraw il-verità! Dik il-verità mingħajr ħafna tbażwir u tidwir. Mingħajr ħafna sentimenti li jorbtuna aktar milli jirrenduna ħielsa. Huwa f'dak il-mument, fuq is-sodda ta' mewtna, meta nkunu qegħdin nistennew fil-kju biex nidħlu quddiem is-Sultan tas-Slaten u s-Sid tas-Sidien, li nistgħu nidħlu dahla tajba fina nfusna biex naraw fejn aħna tassew qegħdin quddiemu. U hemm, quddiem il-preżenza qaddisa tiegħu, ningħataw il-verdett ta' fejn ser nissoktaw inqattagħu il-bqija tal-eżistenza tagħna fl-eternità.

Ejjew ngħadduha din it-tagħlima lil uliedna u lill-ulied uliedna. Ejjew ngħidulhom li l-verità fil-ħajja qegħda fl-agunija. Fejn, f'dak il-mument, il-pjaċiri tal-ħajja, tal-ħażen, tat-tlellix, idubu bħax-xaham fuq il-faham tan-nar jaqbad. U jintemmu fil-verità tan-nar. In-nar li, għal min jinfetaħ għall-Mulej, isahħnu. Imma, għal min hu kontra l-Mulej, dak l-istess nar jixwih u jeqirdu għall-eternità.

X'deċiżjoni ser nieħu? Ma ġara xejn! Eja nara x'kont niddeċiedi kieku kont fuq is-sodda tal-mewt. Din id-deċiżjoni, f'dan il-mument meta se nagħlaq għajnejja għad-dinja, ser tagħtini paċi, ferħ, tama u kuraġġ jew, inkella, se timlini bir-rabja, bir-rimors, bil-mibegħda u bl-imrar?

Nawguralek li, kemm fid-deċiżjonijiet tiegħek u anki f'dawk tal-għeżieħ tiegħek, int ukoll tieħu dan il-parir tax-xiħ. Wara kollox, u jghidu x'jghidu, iż-żmien dejjem jibqa' l-aqwa avukat!

Il-mixi

Riflessjonijiet ta' Marion Higgins DeBono

Il-mixi tajjeb għal kulhadd u tajjeb għal kull età mat-temp tal-ġurnata. Għal xi żmien issa, fl-Ewropa kollha, qed tidħol sew id-drawwa li gruppi shaħ ta' nies jingħaqdu flimkien biex jimxu skont programmi organizzati minn diversi għaqdiet tas-soċjetà. Ta' kull xahar, jifasslu programmi ta' rotot varjati f'lokalitajiet differenti halli, kemm jista' jkun, dawn il-mixjiet ma jkunux dejjem l-istess u dak li jkun ma jiddejjax.

Barra milli hija xi haġa ta' pjaċir minnha nnifisha, huwa fatt ippruvat li l-mixi flimkien huwa għajn ta' rilassament u żgur li jservi wkoll ta' sfog li jaqta' daqsxejn mill-monotonija tar-rutina tal-ħajja. Lanqas m'għandek xi skuża li tiddejjax toħroġ timxi waħdek ghax dan l-eżercizzju jsir flimkien ma' oħrajn. Barra minn hekk, din l-attività fiżika isservi wkoll biex il-partecipanti jkunu jistgħu jagħmlu ħbieb u kuntatti godda.

Infatti, dan huwa s-sabiħ ta' dan il-passatemp ghax, jekk isir regolarment, barra milli jghinek iżżomm ruħek f'saħħtek, għandu wkoll benefiċċji oħrajn kemm mentali, psikoloġiċi u anki soċjali.

Għaldaqstant, meta nafu dan kollu, tkun haġa ferm għallija kieku anki aħna, flimkien ma' oħrajn, nibdew ukoll naddottaw din id-drawwa sabiħa ta' mixjiet twal regolari fil-kampanja pittoreska li għandna li jservuna ta' għajjuna kemm għal ġid fiżiku tagħna kif ukoll għal iktar serħan tal-moħħ.

Patri Mikiel Fsadni OP u l-Girna

kitba ta' Peter Paul Ciantar

Jiena noqgħod qrib hafna tal-Patrijiet Dumnikani tar-Rabat u, fost il-patrijiet li kelli komunikazzjoni tajba hafna magħhom, kien hemm Patri Mikiel Fsadni. Jiena dejjem nafu xwejjah u l-aktar li kont nitkellem miegħu kien fuq il-karozza tal-linja; jiena sejjer lejn ix-xogħol u hu sejjer ta' kuljum lejn Santa Luċija biex jara jekk huh tonqsux xi haġa. Hawn, ta' min jgħid li huh kien iżgħar minnu fl-età.

L-esperjenzi tiegħi ma' Patri Mikiel Fsadni huma aktar. Niftakar meta miegħu tkellimt għall-programm televiżiv *L-Arti Siekta*, meta jiena u Tony Terribile morna nżuru l-Knisja tal-Madonna tal-Għar fir-Rabat. Tkellimt ukoll hafna drabi miegħu dwar id-devozzjoni kbira li kellu lejn il-Madonna tal-Għar. Kont narah ta' kuljum xwejjah idur il-kunvent u l-knisja, jagħlaq il-bibien b'mazz ċwieviet f'idejh. Insomma, spiss kont nitkellem miegħu għax kien bniedem mimli bil-għerf.

Patri Fsadni huwa magħruf l-aktar għall-kitba imma kien ukoll jaf sewwa l-fotografija. Ir-ritratt famuż tiegħu tal-Madonna tal-Għar bid-dmugh tad-demmi iċarċar minn għajnejha huwa r-ritratt speċjali tiegħu u kien għal qalbu tgħidx kemm. Kien haġu eżatt kif seħħ dan il-miraklu. Patri Fsadni huwa wkoll awtur ta' għadd ta' kotba, fosthom dwar l-Istorja tad-Dumnikani f'Malta. Hadem bis-shiħ mal-Professor Godfrey Wettinger fis-sejba tal-poeżija bil-Malti l-aktar qadima li nafu biha sal-lum, *Il-Cantilena' ta' Pietru Caxaro*.

Izda ismu huwa wkoll marbut mal-famuża girna Maltija. Kien huwa li għamel studju bir-reqqa tad-diversi giren, kemm f'Malta kif ukoll f'Għawdex. Biex wasal għal dan it-tagħrif tant sabiħ dwar il-giren, Patri Fsadni għamel hafna tiftix. Spiss kont tarah iterraq (għalkemm kien ġa xwejjah) b'*camera f'idu*, idur u jfittex u jistaqsi dwar il-giren li ftit minnhom għadhom jidhru fl-għelieqi tagħna, l-aktar fin-naħa ta' fuq ta' Malta. Tagħhom kien ukoll jiehu ritratti dettaljati. Din il-ħidma kbira ta' Patri Fsadni halliet

il-frott. L-ewwel haġa hi li sirna aktar konxji tal-girna. Importanti wkoll il-fatt li Patri Fsadni halla kollox bil-miktub u stampat fi ktieb, grazzi wkoll għall-Ordni li kien iħaddan li ppubblikalu l-materjal fi ktieb mill-isbah.

Fil-fatt, b'dan ix-xogħol *Il-Girna - Wirt Arkitettoniku u Etniku Malti*, stampat fil-Gutenberg Press fl-1990, Patri Mikiel rebaħ il-Midalja tad-Deheb u l-Ewwel Premju fil-Konkurs Premju Letterarju mniedi mill-Ministeru tal-Edukazzjoni għas-sena 1990. Illum ma ssibx kopji tiegħu għall-bejgħ għax ġew stampati f'fit.

Dan l-istess ktieb dwar il-girna għandu wkoll traduzzjoni bl-Ingliż ta' Louis Scerri. Anke hawn sar żball iehor għax stampaw f'fit minnhom ukoll.

Emmnuni hbieb li, x'hin nidhol fil-Kunvent tad-Dumnikani r-Rabat, inhoss bis-shiħ il-preżenza ta' Patri Mikiel hdejn il-Madonna tal-Għar. Kien jinżel kuljum jghodd il-bukketi tal-fjuri li kienu jkunu f'riglejn il-Madonna u jniżżilhom halli din tkun xhieda ta' parti importanti mill-istorja tal-kunvent fejn kienet tidhol id-devozzjoni lejn il-Madonna tal-Għar.

Li hu żgur hu li f'fit li xejn jafu li dan il-patri maħbub u umli kien ikkollabora

ma' Dun Gorġ Preca (illum qaddis) il-fundatur tas-Socjetà tal-MUSEUM, fil-kitba tar-Regola għas-Socjetà tiegħu, partikolarment fit-taqsimi dwar it-tmexxija. Jiena dejjem hassejt f'Patri Mikiel dak il-karattru sod u determinat f'kollox, anki meta kien fl-età sabiħa ta' xjuħija. Kien bniedem li ried kollox preċiż u, jekk jista' jkun, mingħajr difett. Dan niftakru sewwa meta, għal aktar minn darba, mort fiċ-ċella tiegħu naqralu u nikkoreġu flimkien l-iskritt tal-programm televiżiv tal-Knisja tal-Madonna tal-Għar, magħrufa aktar bħala l-Knisja ta' San Duminku tar-Rabat. Kont sorpriż kemm kellu memorja preċiża, anke f'dik l-età sabiħa.

Patri Mikiel Fsadni OP, li kien mill-Birgu, baqa' jaħdem kważi sal-aħħar u miet fit-18 t'April, 2013 meta kellu seba' u disgħin sena.

L-ewwel darba f'Siracusa

Mal-wasla f'Siracusa, daħlet f'ija Bint il-Muża u ddetatli versi shan, maħlulin, waqt li l-għaraq xaqq għalija f'tren tal-pupi. F'Siracusa, lanqas ziffa, kwadru mejjet, bħal *still life* Picassjan u n-nies qishom sfumatura mal-ħitan!

Rjus, għajnejn, hluq, riglejn, xejn ma tagħraf f'Siracusa; kollox ħiemed fl-istazzjon. Balbuljata tan-natura f'nofs Awwissu jaħraq nar.

In-nies ġgajta qisu ħut b'halq miftuħ medhi biss bil-klawstrofobja tas-shanat. Qisu poplu invażat! Tahraq l-art u l-foresti twal tat-tarmak qishom Dante infernat!

Anthony Cardona
B.A., M.A., S.Th.D.
21/08/1971.

Mill-ktieb tat-tifkiriet 'Fjuri li ma Jinxfux'

Kitba tal-Prof. Oliver Friggieri

Ghad-dawl ta' lampa tal-hmistax

Fuq ras missieri eżatt, imdendla ffit 'l isfel mis-saqaf u, sewwasew, mat-travu ohxon tal-injam li fuqu kienu jserrhu x-xorok, il-lampa tal-hmistax kienet l-istess wahda li trabbiet mieghi. Ma kienx għadu daħal in-neon u t-tubu tad-dawl ma kien jidher imkien. Malli ommi kienet imqar tbexxaq it-tieqa tal-gallerija f'gurnata ffit mirjieha, il-lampa kienet tibda tixxengel u thalli hafna ċrieki ta' dwal u dellijiet mal-erba' hitan tal-kamra li ma kinitx kbira. L-inkwatri tan-natura morta, imdendlin wiehed ma' kull hajt, għal ffit waqtiet, kienu jieħdu hajja għdida b'dik ir-raxxa dawl mixhuta bla hsieb fuqhom. Kienu stampi foqra, kienu koroh, kienu rhas, mixtrija minn missieri minn Fuq il-Monti u mdawrin b'lasta rqiqa tal-injam, miżbugħa hadra, biex tiftaħ l-aptit, speċi ta' gwarniċ. Wiehed mit-teżori tad-dar tagħna f'Misraħ San Kalcidonju, Balzunetta. Kienet il-kamra tal-ikel.

Balzunetta, erba' kwartieri kbar marsusin bejn il-ġnien tal-Mall u d-Dar Ċentrali tal-Pulizija, imħaxknin mix-Xagħra tal-ballun u mill-ġnien l-ieħor tal-Gotti. Biċċa minnu, dak l-ispazju kien fih dinja żgħira li kienet magħluqa għall-kotra tan-nies nofshom foqra ta' Balzunetta: kien il-bini tas-Seminarju li, maż-żmien, beda jintuża bħala l-Kurja. Xi haġa kienet ilha tgħidli li, maż-żmien, jien kelli nispiċċa hemmġew.

"Inti sejjer jew mhux sejjer?" reġa' għolla rasu missieri minn fuq il-gazzetta u qalli b'lehen ffit imqit, is-soltu tiegħu; lehen mimli interess fija imma lehen li ma jċedix. Jien kont għadni minsub fuq il-kotba nhejji x-xogħol tal-iskola għall-ghada filghodu.

Drabi oħra, kont noqgħod nistudja f'kamra oħra, fuq il-mejda tal-kamra tal-pranzu, li kienet żewġ kmamar lil hinn mill-kamra tal-ikel. Din il-kamra tal-pranzu kellha l-mejda tal-ikel speċjali, għall-okkażjonijiet speċjali u, għalhekk, kellha l-isem speċjali wkoll, *a la Taliana*. Din il-kamra kienet il-glorja t'ommi; is-sett tal-għamara kien tagħha u kienet tiftaħar biha kull meta kienet issemmi d-dota li kienu tawha ż-żewġ zijiet li rabbewha. Hemm kienu jsiru l-ikliet tal-Milied u tal-Ewwel tas-Sena u hemm kien jinfirex ix-xorb u l-ikel u l-ħlew-wiet

modesti kollha kull meta kien jitnieda xi party għal ffit qrafa u hbieb f'xi okkażjoni li tigi darba kull mitt qamar: it-twelid ta' tarbija, il-wasla ta' xi uffiċjal għoli Ingliż li, miegħu, jew tahtu, kien jaħdem missieri; jew l-Ewwel Tqarbina jew il-Grizma tal-Isqof ta' xi hadd fost huti. Il-festi tiegħi kienu għaddew kollha.

Din id-darba, konna fil-kamra tal-ikel tas-soltu. Malli l-arloġġ f'ras l-indana tat-taraġ daqq is-sitta u nofs, b'dik il-mota tiegħu li donnha ma kienet tieqaf qatt, qomt bil-heffa minn mas-siġġu, għalaqt il-kotba u rranġajt xagħri quddiem il-mera. Ommi kienet diġà hejjietli borża magħluqa li stajt nobsor x'kien fiha: ffit galletti u ffit biskuttelli, flixkun luminata...u ffit soldi, sold fuq sold imqartsin f'karta strazza fil-qiegh, u piġama.

"Ghamiltlek il-piġama u qis li tilbisha," qaltli bi tbissima tat-tluq, qisha se ssellimli qabel ma nitlaq għal vjaġġ imbiegħed.

"U le, ma, għalfejn? Illejla m'hix kesha," weġibtha waqt li, b'idejja t-tnejn, bdejt inqalleb fil-borża fejn kollox kien ovvju u fejn xorta xtaqt insib xi sorpriża.

"Kulma ghamiltlek qis li tieklu."

"Kollox sew, ma."

"X'għandek tgħidli?"

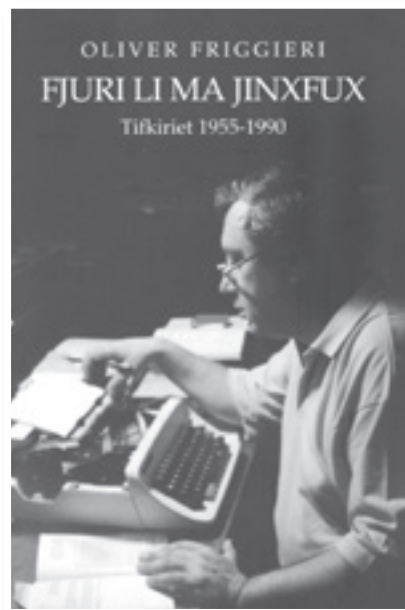
"Benedizzjoni."

"Kun imbierek, ibni."

Missieri waqaf mill-qari, għolla għajnejh bin-nuċċali tal-viżta jistrieħ fuq it-tarf ta' mniehru u ħares lejja. Kien qieghed jistennieni, bla kliem xejn, biex nitlob lilu jberikni wkoll. Kienet drawwa sabiħa, naqbel magħha u, aktar ma ssir rari, aktar nara valur fiha.

"Benedizzjoni, pa."

"Hekk mela! Kun imbierek!" Taht il-lehen imqit tiegħu, kien hemm xkora mħabba mohbija.

L-Ambjent

Anthony Borg

Agħtini l-kampanja
b'l-għasafar jgħannu
u l-widien iħaddru
f'nofs dak is-skiet.
Hallini nħares 'il fuq
lejn l-għoljiet
li, mill-qiegh tal-wied,
il-qċaċet tagħhom
jilhqu sas-smewiet.

Holma li qajmitni ferħan

Kitba ta' Paul J. Debono minn Ħal Lija

Ftit wara li missieri bena t-terran li kellna San Ġiljan, bdejna mmorru hemm villegġatura kull sajjf. Kelli inqas minn sitt snin meta dhalt fih l-ewwel darba. It-twissijiet tal-ghaziża omni biex ma nohroġx 'il barra mill-ghatba tal-bieb ma naqsux. Dik il-ħabta, Triq Sant Andrija diġà kienet ġmielha kollha ħarkien minkejja li t-traffiku ma kienx kotran daqs illum. Dejjem baxxejt rasi għal kliem t'ommi.

Xhin missieri kien jaasal lura mix-xogħol, ta' sikwit konna noqgħodu nħarsu lejn il-medda tal-baħar biex naraw il-vapuri għaddejjin. Dak iż-żmien, Paceville ffit li xejn kien għadu mibni. Missieri kellu tromba tajba u, biha, konna noqgħodu nispezzjonaw il-vapuri li, ħafna minnhom, kienu għadhom jaħarqu l-faħam u, miċ-ċumnija twila tagħhom, kien johroġ duħħan sfiq.

Meta ma kienx ikolli x'nagħmel, x'aktarx li kont issibni wara l-antiporta ngħasses biex nilmah xi vapur jiffaċċa minn wara l-Palazz tad-Dragunara. Imbagħad, kont immur niġri niġbed lil missieri halli noqgħodu nittrombjawlu. L-imħabba lejn il-vapuri u lejn kull xorta ta' qoxra tal-baħar baqgħet fija sal-lum; anzi, aktar tkattret mal-milja tas-snin.

Meta kbirt u sirt ġuvni, bqajt nuża dik it-tromba biex nagħmel l-istess. Darba nzertajt lanċa tal-qluġh b'erba' arbli, bil-qluġh mifruq u tant hadt gost inħares lejha. Minkejja li ħafna affarijiet ma baqgħux dawk li kienu, xorta waħda kont noqgħod għassa għall-vapur *King of England* li kien għadu jaħraq il-faħam biex jimxi. Aktar tard, meta kont ninżel ngħum qrib il-Qabża tal-Kanun fil-Qaliet, kont noqgħod nistenna l-vapur *Redeemer* hiereġ mill-port.

Mhux l-ewwel darba li hlomt bil-vapuri. Niftakar li, darba, hlomt bit-taqbida bejn il-*Merrimak* u l-*Monitor* li kienet seħħet fil-Gwerra Ċivili tal-Amerka bejn l-1862 u l-1865. Qomt imwerwer xhin hassejt tingiż ma' ġismi kollu meta l-kanuni ta' dawn l-ewwel żewġ frejgati miksijin bil-ħadid fetħu n-nar fuqi!

Darba waħda, wasalt lura mill-uffiċju wisq aktar għajjen mis-soltu. Dakinhar kelli problema tal-accounts u kont għamilt hilti kollha biex insolviha. Mort nistrieħ aktar kmieni u dik in-nofsiegħa qari li tant kont imdorri nagħmel kelli nħalliha fil-ġenb. B'għafsa ta' qalb, tajt ħarsa fit-tul lejn il-ktieb ta' Agatha Christie li, dakinhar, baqa' ma ċċaqlaqx minn postu.

Għajjen kif kont, dhalt norqod imma t-talba lill-Mulej ma nsejthiex. Ma domtx m'għalaqt għajnejja u, fi ffit tal-ħin, sibti ruħi mitluf f'raqda helwa. Rajtni mdawwar bis-shab li beda jiċċara waqt li jien kont qed inżomm ma' speċi ta' poġġamann ta' vapur. Kont qed inbaħħar fuq vapur tar-roti li kien armat bil-qluġh ukoll għal li jista' jinqala'. Kont liebes l-abjad; qalziet u ġakketta miżgħuda buttuni tar-ramm, bi spalletti suwed u, ileqq fuqhom, kien hemm gallun mil-lewn id-deheb.

Il-baħar kien kemmxejn imċafċaf u fewġa harrieka kienet ġmielha qed iżzaqqaq il-qluġh filwaqt li, miċ-ċumnija twila, duħħan iswed deher hiereġ u jhalli warajh speċi ta' trejqa li turi minn fejn kien għadda l-bastiment. Il-fewġa malajr inbidlet f'riħ li ċafċaf iktar il-mewġ u nefaħ aktar il-qluġh. Smajt il-kaptan jordnali: "Tenent, ordna liċ-ċorma biex ikebbu l-qluġh!"

Jien baxxejt rasi u għamilt kif qalli u, fi ffit tal-ħin, il-qluġh fuq l-arbli ta' quddiem u ta' wara kienu mkebbin kif ordna l-kaptan. Sadattant, aktar duħħan iswed deher qed jisbroffa miċ-ċumnija tal-vapur għax l-istokers kienu qed jimpalaw aktar faħam taħt il-boilers u r-roti tal-vapur bdew iduru b'aktar heffa. Ma domniex ma wasalna fil-port ta' Piraeus, l-akbar port tal-Greċja li, dik il-ħabta, kienet għadha saltna ċkejna għax ħafna mill-artijiet Griegi kienu għadhom taħt il-ħakma tal-Imperu Ottoman. Il-port kien miżgħud bi skejjen u laneċ tal-qluġh flimkien ma' għadd ta' vapuri tar-roti. Irbatna mal-moll u, mingħajr tlajjar ta' xejn, bdejna ngħabbu l-btieti mimlijin weraq tat-tabakk, patalotti biż-żebbuġ fis-salmura kif ukoll kaxxi ċatti mimlijin żbib. Fuq stedina tal-kaptan, imsieheb mal-ewwel fizzjal u mal-inġinier, inżilna taħt il-gverta biex nixorbu xi haġa. Hadd ma qal le għal ffit muskatel li huwa imbid abjad, helu. Aktar tard, xhin kont fuq il-moll, kelli l-opportunità nosserva l-bastiment sorgut li, fuq il-poppa, fuq sfont iswed, kien hemm il-kliem: S.S. SCOTIA – Valletta, Malta.

Il-vjaġġ lura lejn Malta kien nieqes minn kull xorta ta' avventura. Il-baħar deher qisu għadira żejt, bir-raġġi tax-xemx johlqu eluf ta' xmux oħra fuq wiċċ l-ilma. Hassejt lil xi hadd qed iċaqlaqni. Kienet il-mara li qaltli: "Paul, qum; sar il-ħin! Jekk titlajja aktar, se tasal tard l-uffiċju!"

Kienet holma helwa li bqajt niftakarha sal-lum.

Ċpar

Storja ta' Joseph Muscat mill-Fgura

Kien u jghidulu s-Sigaret, daqskemm kien irqiq u twil. Kien qed jistkenn fuq l-ghatba ta' bieb. Hares 'il fuq u ra li ma kienx hemm qamar. Kollox kien fis-shab ikrah, kulur iċ-ċomb. Ma tantx ha pjacir meta siehbu Ġlormu qallu, "Il-Ġeneral iridek!" u hares dritt lejha waqt li għafas idu biex jenfasizza dak li kien qed jghidlu l-iehor. Bilfors kellu jmur! Ordni hija ordni. Għamel idejha ma' xulxin u nefah nifs 'il barra biex isahhanhom ftit. Ix-xita kienet bdiet terga' traxxax; għalhekk kien daħal go dik il-fetha fil-bieb; biex jistkenn. Ix-xita waqfet x'hin kien qed jistenna biex ikompli t-triq. Gori mexa 'l isfel. Waqaf fejn kien hemm merżuq dawl hiereg minn ġewwa. L-ilma fuq il-bankina kien qisu merkurju. Gori mbotta l-bieb 'il ġewwa. Raġel goff waqqfu u żamm u minn idejha imma, meta għarf, qallu, "Mel' int Gor? Hsibt li kien xi haddiehor.

Gori tbiess u wieġeb, "Sewwa għamilt; daż-żmien ma trid tafda lil hadd." Gori mexa 'l ġewwa, jirfes il-madum biex jghaddi għal taht hnejja fejn kien hemm erbat irġiel jilagħbu l-karti madwar mejda. Wiehed minnhom kien aktar pulit mill-oħrajn. Wiċċu kien sabih, li ma kienx għal ferita taht għajnejh li tinzel bħal dudu għal fuq irrokna ta' xufftejh. Xi ġlieda li kien għadda minnha? Forsi kien tort tiegħu jew ta' xi haddiehor?

Il-Ġeneral ma harisx lejha, lanqas meta Gori resaq lejha. Tefa' karta fuq il-mejda. "Jien ippjanajtlek sew, le? Għidtlek biex tmur wara l-bar, toqghod fil-bitha u, meta ma tara lil hadd, toqghod tistenna wara sigra fil-ġnien. Tistenna sa ma l-barman jagħlaq il-kazin." Il-Ġeneral waqaf għal ftit iħares lejn Gori; jistudjah. "Għamilt hekk?" Il-Ġeneral kellu erba ċrieket li dehru jleqqu taht id-dawl tat-tubu x'hin għabar il-karti tal-logħob flimkien mal-ponn liri li issa kienu tiegħu. Imbagħad, dar lejn Gori u, għat-tieni darba, reġa' hares lejha.

"Naf sew x'kelli nagħmel. Li ma kontx naf hu li l-Egrett wahhal *burglar alarm*. Meta dhalt wara l-bar u ftaht il-*cash register* u beda jdoqq l-*alarm*, ġrejt 'il barra; lanqas kelli ċans nagħlaq il-bieb. Għal naqra ma nqbadtx. Imbagħad, wara ftit minuti, smajt it-twerżieq tas-sireni." Wiċċu kien imħasseb u mbikkem.

"Xejn ma niehu pjacir li xi hadd jiġi hawn b'idejha vojta." Il-Ġeneral ferra tazza nbid, għolla rasu u nizzel li kien fiha t-tazza f' nifs wiehed.

Gori ma qal xejn. Minflok, qabad siggu bid-dahar tal-injam u resaq lejn mejda oħra. Poġġa bilqiegħda, qabad flixkun, ferra ftit u qagħad jithaddet ma' żewġ Sqallin. Sema' x-xita thabbat fuq il-pjanċi taż-żingu fil-bitha u ċ-ċafċif tal-ilma

gol-katusa. Meta xebgħu jtkellmu, Gori qam u, bla kliem ta' xejn, hares 'il barra. Sadanittant, ix-xita kienet waqfet imma, minflokha, kien niezel iċ-ċpar; ċpar fin, daqs is-satin, li kien qed jiksi l-pjazza kollha. Mexa bil-mod għax lanqas seta' jara t-triq. Ġewwa, il-Ġeneral ċapċap idu u, fil-kamra, għaxra minn nies siku. Iż-żewġ Sqallin kienu lebsin l-istess hwejjeg, it-tnejn qosra, it-tnejn bil-beritta u bil-mustaċċi wkoll. Il-Ġeneral dawwar harstu lejhom. "Tafu x'għandkom tagħmlu! Int għandek il-pakkett. Idhol fid-dar u hallih hemm." Imbagħad, dar nofs tond iħares lejn l-iehor u qallu, "U int, ibqa' għidlu, *Int Gori s-Sigaret!* Hekk żgur jitgerfex." L-Sqallin baxxew rashom; dehru li fehmu waqt li qabdu l-pakkett. Imbagħad, il-Ġeneral komplja jghid, "Int għandek żewġ injamiet u għandek ukoll il-martell. Sakkr u sammar il-bieb sew, biex ma jkunx jista' jiftaħ." Il-Ġeneral tbiess u daħaq daħqa qiesha ta' xakall!

Fuq il-bankina, Gori sema' l-kliem, "*Int Gori s-Sigaret!*"

Gori waqaf u dar lejn dik il-vuċi misterjuża. "Fejn inti? Ma nistax narak!"

Mexa ftit passi 'l bogħod u vuċi oħra nstemgħet tghid, "Int ma tistax tarani imma jien qed narak."

Gori waqaf u, waqt li hares il-mus minn hżiemu, ġera lejn id-direzzjoni tal-vuċi lejn id-direzzjoni tal-vuċi. "Min int? Xi trid minni?" staqsa jħares fiċ-ċpar. Iċ-ċpar kien fitt u oħxon, bħal xi kutra. Gori għamel tużżana passi sa ma hass it-tarf tal-bankina. Żewġ irġiel għaddew minn hdejha; qishom iħirsa li harġu minn go qabar; wiċċhom 'l isfel, bla forma u ma jliissnux kelma. Qasam għal fuq il-bankina l-oħra. Għal ftit, iċ-ċpar infetaħ; bħallikieku xi purtiera li ngibdet lura. Hass bieb tal-hadid ta' razzett kif ukoll żewġ *shutters* ta' hwienet; wiehed tat-take away u l-iehor ta' *delicatessen*. Issa kien jaf fejn qiegħed. Il-vuċi reggħet instemgħet. Hares lura imma ma seta' jara lil hadd. Gori ra l-bieb miftuħ; ried jehles minn dik il-vuċi li kienet qisha ta' annimal li kien qed isegwih. Daħal ġewwa. Għal ftit, hassu jistrieħ. Poġġa bilqiegħda fl-art u kien dak il-hin li lemaħ il-pakkett! X'kien hemm go fih? Fethu. Fost it-ticrit tal-karti u l-kartun, ra l-istatwa ta' San Ġlormu; l-istatwa tal-qaddis li r-raħal kollu kien qed jithaddet dwarha. Kien madwar xahar qabel li xi hadd kien seraqha mill-knisja. *Min għamel hekk haqqu l-forka; jekk jinqabad*, kienu qalu. Imbagħad, sema' t-tismir fuq il-bieb. Gori ġera lejha, sab li kien imbarat; issiġġilat. Ma kellu xejn biex jifthu. Dar kull rokna tar-remissa. Jirtogħod, reġa' poġġa bilqiegħda fl-art. Beda jibki. "Proset General; kemm irrangajtni tajjeb! Issa r-raħal kollu qed jistennini, biex jagħmel haqq minni! Għaliex għamiltli hekk, għid? Għaliex?

Karattri u tifikiriet ta' Victor Rizzo minn Raħal Ġdid li joqghod in-Naxxar

Dahla

Dawn il-ftit tifikiriet u hsibijiet johduni lura lejn tfuliti u kkommettejthom fuq il-karta biex nerġa' nagħti l-hajja lil karattri li għexu tassew u li, hafna minnhom, kont spiss narahom fi tfuliti. Hafna minn dawn in-nies kienu jghixu fis-snin sittin fi Triq Santa Monika, u fl-inħawi tagħha, ir-Raħal Ġdid. B'li qed nikteb ma rrid inwegġa' lil hadd. Irrid biss inbattal il-garigor ta' tifikiriet u hsibijiet minn mohħi. Lil dawn in-nies nixtieq nerġa' nagħtihom il-hajja. Irrid inwassalhom lilkom kif kont narahom, kif kont nosservahom, kif kont inhosshom jien meta kont żgħir. Irrid niftaħ tiegħa żgħira u nistieden lill-qarrej biex, flimkien miegħi, jagħti titwila lejn il-mod kif kienet il-hajja fis-sittinijiet; għall-inqas, kif kont naraha jien minn nuċċali ta' tifel ta' ftit snin. Il-karattri msemminjien f'dawn ir-rakkonti, kemm f'din il-harġa kif ukoll f'harġiet sussegwenti ta' dan il-fuljett, m'għandhom l-ebda preferenza. Qegħdin jidhru biss hekk kif qed ingibhom quddiem għajnejja jterru fi Triq Santa Monika u fl-inħawi tal-madwar. Kull rakkont huwa minnu.

Miss Biċe

L-ewwel skola li kont immur konna ngħidulha "Tan-Nuna"; illum, ngħidulha "Kindergarten". Din kienet l-iskola ta' Miss Biċe u kienet tinsab fit-triq tagħna; Triq Santa Monika, eżatt quddiem il-Kappella tal-Mużew. Tmiss magħha imma mal-kantuniera ta' Triq it-Tarzna, kien hemm skola oħra, dik ta' Miss Giovanna. Kienet teżisti ċerta pika bejn it-tfal taż-żewġ skejjel, min jgħajjat l-iżjed waqt il-lezzjonijiet. Biex nagħti eżempju, il-lezzjoni tal-Ingliz kienet tkun xi haġa kif ġej. L-għalliema kienet turi stampa wara l-oħra u, skont l-istampa li tkun, il-kor tat-tfal ried jagħraf is-sugġett u, b'vuċi wahda, jgħajjat: tifel, boy; tifla, girl; siġra, tree; karozza tal-linja, bus; flixkun, bottle. Insomma, litanija shiħa ta' nomi u, meta kien ikun hemm it-twieqi miftuħin, in-nies tal-inħawi setgħu faċilment jiehdu sehem fil-lezzjoni huma wkoll mingħajr ma

jħallsu.

L-iskola ta' Miss Biċe kienet tikkonsisti f'kamra wahda isfel, taraġ fuq in-naħa tax-xellug u bitha żgħira. Fuq kien hemm xi kmamar oħra; tnejn żgur u, forsi, anki tlieta. Li niftakar żgur hu li, meta tlajt fuq, hassejtni li kont kbirt għax, fil-bidu, kont tibda fil-klassi t'isfel.

Safejn niftakar jien, Miss Biċe ma kinitx tgħallim imma donnha kienet il-persuna li kienet tiegħu hsieb l-iskola kollha; is-*signora* speci. Ta' spiss kienet tiġi fil-klassi u dejjem kienet tgħid xi haġa lill-klassi kollha imma qatt ma naf li kienet tgħallimna. Miss Biċe kienet mara qasira, xagħrha abjad u b'par għajnejn li ma kien jaharbilhom xejn. Jien kont naraha xiha hafna dak iż-żmien. Il-mizata kienet ta' nofs lira fix-xahar u ommi kienet ittiha lilha.

Għall-bidu, kienet tohodni ommi l-iskola u anki tiġi għalija imma, wara ftit jiem, malajr drajt immur u niġi wahdi. Kulma kelli nagħmel kien li naqsam żewġ kantunieri; Triq Lampuka u Triq it-Tarzna. Traffiku ftit li xejn kien hemm dak iż-żmien.

Niftakar li kelli bagalja żgħira, griża u kerha. Kont nistħi biha. Fuqha kellha mħażza l-kelma "HIBS" u żgur li, qabel iwritta jien, kienet ta' xi hadd minn huti ikbar minni. Ommi kienet wegħditni li, meta mmur l-iskola l-oħra, dik tal-Gvern u nibda stage one, tixtrili bagalja ġdida.

Tifel li niftakar sewwa li kien fil-klassi tiegħi fl-iskola tan-Nuna kien ċertu Mario. Iktar tard, jien u Mario sirna hbieb għax anki konna abbatini flimkien. Kont

inqisu bħala tifel intelligenti hafna għax dejjem nafu jaqra u jistudja. Mario kien tifel wahdu. Kien joqghod fi Triq it-Tarzna, inqas minn mitt metru bogħod mill-iskola ta' Miss Biċe. Ta' kuljum, f'nofs il-ġurnata, ommu kienet tiġi l-iskola biex ittih il-bajda. Niftakar li kienet tiegħu fil-ġenb, tlibbsu vavalor madwar għonqu u u titimghu il-bajda bil-kuċarina. Mario qatt ma pprotesta imma, meta kbirna, konna ninkuh biha din. Kien tifel sewwa hafna Mario. Min jaf x'sar minnu illum!

In-Nanna

Poeżija ta' Lina Brockdorff

Miexja tkaxkar lejn l-armarju,
harġet kaxxa bis-sadid,
lilha fethet, fiha ttawlet,
salt pakketti tal-penit.

"Ih! Jaħasra, ċ-ċekjen Johnnie
ilu ftit ma jiġi s'hawn!
Xtrajtlu hafna ċejċa bnina;
naf li jhobbhom żgur minn dawn.

"Soltu ġie, wara l-iskola,
bewsa jtni mbaġhad idur
lejn l-armarju biex ifittex
dak il-helu dritt imur!"

Povra xwejha! Qegħda tinsa;
xorta qalba thobb qatiegħ.
Johnnie żżewweġ u nesiha
imm' hi baqgħet tistennieh!

Iz-ziju Majsi

novella ta' Vincent Piccinino

Lanqas naf kif naqbad niddeskrivih. Jien qajla kont nafu. Meta miet kont għadni żgħir wisq; forsi xi hdax-il sena? Imma niftakar li, dakinhar, morna għand iz-zija Pina u sibniha tqalleb u tfittex il-karti fil-kxaxen tal-gradenza interzjata li kellhom fil-kuritur. Fost il-karti, kien hemm ukoll iċ-ċertifikat tat-twelid tiegħu. Skont dan id-dokument, l-ismijiet li tawh ommu u missieru, il-parrinijiet u l-Arċipriet meta xarrbulu l-qurriegħa fil-Knisja Arċipretali ta' Ħaż-Żebbuġ (u tgħidx kemm beka, kienet thobb tgħid in-nanna Lonza) kienu *Tommaso, Filippo, Salvatore, Giuseppe, Maria*. Imma kulhadd Majsi kien isejjaħlu. Li hu żgur hu li kien jagħmel hafna bawxati għax spiss kont nisma' lil min jirrakkonta xi waħda mill-praspuri li tant kien magħruf għalihom ir-rahāl.

Imma l-iktar waħda li baqa' msemmi għaliha ġrat meta kien għadu ġuvni. Jgħidu li, dak iż-żmien, kien ikellem waħda minn Ħal Qormi. Kull filgħaxija, wara jum ta' hidma sfieqa fl-għelieqi tan-nannu Feliċ, kien imur id-dar, inehhi l-hwejjeġ tax-xogħol, jimla l-buqar taċ-ċaqquf bl-ilma, jinħasel fil-friskatur tal-enamel, ixidd tibdila nadifa, qmis, qalziet u ġersi u jtilqilha b'tal-linja lejn Ħal Qormi biex iduq ffit minn dik il-benna li taf tagħti ż-żgħożija. Ma' Ġorġa, fuq bank fid-dlam taht is-siġar kien jinsa kollox. U kien ilaqqatha sal-qiegh ukoll għax lura Ħaż-Żebbuġ kien jitla' mal-karozza tal-aħħar.

Kienet lejla kiesha ta' Novembru. Is-shab kien ilu jhedded il-jum kollu u, dakinhar, in-namrati iktar kellhom jitrassu biex jipprovdu kenn lil xulxin. Hin minnhom bdiet tqattar ix-xita. "Aħjar taħseb għax donna riesqa xi maltempata," qaltlu t-tfajla f'widnejh imma, f'ġieħ is-sewwa, wieħed irid jgħid ukoll li, waqt li Ġorġa qaltlu dawn il-kelmiet, lil Tommaso ma ħelsitux mill-morsa ta' driegħha. Jien smajt hemel verżjonijiet ta' din l-istorja u l-ebda waħda ma tkun eżatt bħall-oħra. Skont min ikun qed jirrakkontaha, għax hawn min jaf iżejjinha mhux hażin ukoll; speċjalment f'din il-parti.

Trekknu kemm setgħu imma, meta raw li x-xita mhux biss qed tqattar imma bdiet nieżla sewwa, Ġorġa ħadet l-okkażjoni u qaltlu: "Imxi mmorru fl-intrata tad-dar tagħna; almenu sakemm tieqaf!" U marru jkomplu jingħafsu wara l-antiporta. Hemmhekk, mhux ix-xita nsew; mhux il-maltemp; mhux il-hin; mhux min seta' ssindikahom; hemmhekk iż-żgħażaġh insew id-dinja! Hin minnhom semgħu il-passi u, kumbinazzjoni, niżlet ommha, biex tara hux kollox sew, u, xi hlew, sabithom id f'id iħarsu f'għajnejn xulxin; hu qisu qatt ma kien ra tfajla u hi donna qatt ma rat ġuvni. Qagħdu jtkellmu ffit. Offrietlu jitla' fuq, jieħu kikkra kafè imma, naturalment, iz-ziju Majsi pprefera jibqa' wara l-antiporta mat-tifla, milli jitla' fuq m'ommha! Dak il-hin bdew jinstemgħu s-sajjetti; l-ewwel fil-bogħod imbagħad iktar fil-qrib u, qabel reggħet telgħet fuq, ommha

qaltlu li jagħmel biċċa ta' raġel jekk idabbar rasu malli x-xita tbatti xi ffit.

Xi tbatti tbatti! Trid tiċċajta! Iktar bdiet nieżla bil-qliel. Kien jidher ċar li dik kienet it-tip ta' xita li mhux ser tieqaf malajr. "Malli tnaqqas ffit, nahrab," qalilha waqt li ħares lejn l-arloġġ.

"Tixxarrab għasra; issir fellus; tieħu xi ċmajra," qaltlu Ġorġa ssikkata miegħu.

"Jekk nitlef l-aħħar karozza, ikolli nimxiha," stqarrilha, u hi ma kellha l-ebda twegiba għal dan il-kliem li kien jagħmel sens. Ħarġu fejn il-bieb ta' barra, iħarsu 'l fuq u 'l isfel jaraw iċ-ċfales u, meta deherlu li ma setax jissogra iżjed, biesha tal-aħħar u tar minn hdejha mingħajr ma ta ċans tliessen kelma oħra biex tikkuntrarjah.

"Iva ħa ngiblek umbrella," għajtet warajh imma kien kollu għalxejn għax kien diġà għeb fid-dagħbien.

Wasal fuq il-bus stop. Imkien ma kienet tidher ruħ. Lanqas karozzi ma kien hemm fit-triq. Donnu li kulhadd kien intasab ġewwa għall-irdoss; minbarra z-ziju Majsi. Reġa' ħares lejn l-arloġġ u, issa li ma kellux iżjed lil Ġorġa ttappanlu għajnejh u mohħu, irrealizza li, jekk sar l-aħħar vjeġġ mill-Belt, tal-linja kienet għaddiet u ma lahaqhiex. M'hemmx x'tagħmel; timxi jkollok!

Il-lejl kien mudlam u x-xita mhux talli ma waqfitx imma donnu li s-sema ħalfet li riedet tbattal il-bramel tal-ilma kollha li kellha maħżuna fl-mħażen stratosferiċi tagħha. F'ċerti waqtiet, il-maltempata tant kienet qawwiya li z-ziju Majsi bilkemm seta' jara iktar minn ffit piedi 'l bogħod minnu. F'daqqa waħda, ra karozza riesqa lejha bil-mod u waqfitlu. Iddisprat kif kien, ma ħaseb f'xejn. Fetaħ il-bieba ta' wara, daħal fil-karozza, għalaq il-bieba warajh u dar biex jizzihajr lil min kien waqafu. Imma ħakmu biża kbir. Il-karozza reggħet bdiet titħarrek minkejja li l-magna kienet mitfija! U, wara l-*steering*, ma kien hemm ħadd! Iz-ziju Majsi beda jħares quddiemu minn *gol-windscreen*. Ma setax jara wisq imma kien jaf li dalwaqt kienet riesqa liwja perikoluża. Imwerwer kif kien, beda jitlob lil San Filep ta' Aggira biex jehilsu minn dik

il-buraxka li kien daħal fiha u jsalvalu ħajtu. Sadattant, il-karozza baqgħet miexja 'l quddiem sakemm, kważi eżatt qabel tibqa' diehla dritt dritt ġol-ħajt, minn ġot-tieqa dehret diehla id bajda li dawret ir-rota u evitat il-ħabta.

Issa z-ziju Majsi kien ipparalizzat bil-biża. Imwerwer, kien ra dik l-id terribbli tidħol fil-karozza, iddawwar l-*steering*, terġa' toħroġ imma lilu ma tmissux. Wara ftit, jilmah dawl fil-bogħod. Għamel il-kuraġġ, fetaħ il-bieba, qabeż minn ġol-karozza u ma waqafx jiġri qabel daħal għand *Il-Habib*, ħanut tat-te fil-pjazza tar-raħal biswit il-knisja, fejn kien hemm l-erbat irġiel tas-soltu. Wasal b'nifsu maqtuġh bil-ġirja li ha, imxarrab għasra bix-xita u bil-gharaq u jirtogħod u jlaqlaq bil-bard u bil-biża.

"Xi ġralek, Majs; qisek rajt ir-ruħ tal-barba Nikol?" qallu wiehed minnhom.

"Hallini, hallini," wiegħbu z-ziju mriegħex, "għax illum ġratli storja tassew tal-biża!"

"Mela xi ġralek, Majs?" staqsieh ieħor.

"Jekk ngħidilkom, lanqas temnuni!" weġibhom.

"U mela xi ġralek, Majs?" tenna t-tielet wiehed biex ikun ftit differenti minn shabu.

"Illejla, minn Ħal Qormi, wasalt sa hdejn il-Bieb ta' *De Rohan* f'karozza misjuqa mill-fatati!" stqarrilhom. Kulhadd issomma minbarra ġuvni daqsxejn iktar imqarqaç mill-oħrajn li bilkemm ma kienx se jinfaka' jidhaq f'wiççu. Imma l-kotra tagħtu ħarsa kerha għax beżgħu li Majsi kien se jieħu għalih u ma jgħidilhom xejn iktar. Poġġewh hdejn il-*heater* tal-pitrolju, ha jinxef; tawh tazza te, ha jishon u ġabulu grokk *brandy* ha jholl ilsienu u jaqtagħlhom il-kużità dwar dak li kien għadda minnu. Meta ġie kemmxejn f'tieghu, iz-ziju Majsi rrakkontalhom il-ġrajja kollha. Kulhadd tbikkem u, meta semmielhom dik l-id misterjuża, hadd ma daħaq; lanqas dak il-ġuvnott imżarġan.

Ilkoll kienu qed jimmeditaw dwar dak li kienu għadhom kemm semgħu meta, fil-ħanut, daħlu żewġt irġiel, anki huma b'nifishom maqtuġh u mxarrbin għasra. Malli daħlu, wiehed minnhom dar fuq sieħbu u qallu: "Ara, Frans. Hawn qieghed dak iċ-çuç li daħlilna fil-karozza meta konna qed nimbuttawha!"

Is-Sibt, 11 ta' Novembru 2017

APPELL

Nirringrazzjaw lil dawn is-Sinjuri li semgħu l-appell tagħna u għoġobhom jagħmlu donazzjoni lill-Kunsill Nazzjonali tal-Anzjani biex jgħinuna nkopru ftit l-ispejjeż u biex inkomplu mexjin 'il quddiem fuq dan il-proġett fejjiedi għall-anzjani tagħna:

Is-Sur Paul Debono (Naxxar) - €10.00

L-Editor

Il-Kunsill Nazzjonali tal-Anzjani jippubblika din ir-rivista "L-Anzjani Llum" kull 3 xhur. Din ir-rivista mill-anzjani għall-anzjani għandha ċirkolażżjoni ta' 2,500, titqassam ukoll lis-Segretarjat għad-Drittijiet ta'

Persuni b'Diżabbiltà u Anzjanità Attiva, il-Kunsilli Lokali kollha, Għaqdiet Affiljati mal-Kunsill, id-Djar tal-Anzjani kollha (tal-Gvern, tal-Privat u tal-Knisja), kif ukoll l-anzjani individwali li huma abbonati. Din ir-rivista hija ta' interess u informazzjoni għall-anzjani fejn ninkuraġġuhom ikunu aktar attivi, fiżikament u mentalment.

Għaldaqstant napprezzaw ħafna li tagħtuna donazzjoni biex inġibulkom messaġġ promozzjonali f'din ir-rivista, biex dan l-iskop fejjiedi jkun jista' jtkompla.

Grazzi bil-quddiem

Lista ta' Donazzjonijiet għall-Promozzjoni

(Daqs A4 - kulur wiehed - iswed)

Paġna shiħa €200, Nofs paġna €125 u kwart ta' paġna €80

(Daqs A4 - Paġna bil-kulur - f'paġna 2, paġna 19, jew il-paġna ta' wara paġna 20)

Paġna shiħa €250, Nofs paġna €150 u kwart ta' paġna €100

Dawn il-prezzijiet huma għal pubblikazzjoni waħda, jekk tkun trid tirreklama aktar minn darba l-prezzijiet jiżdidu skont għal kemm-il darba.

Għal aktar informazzjoni kkuntattjawna fuq in-numru tat-telefown 2124 3860 jew *e-mail*: kna@onvol.net

Lista ta' Donazzjonijiet għall-Promozzjoni

(Daqs A4 - kulur wiehed - iswed)

Paġna shiħa €200, Nofs paġna €125, u kwart ta' paġna €80

(Daqs A4 - Paġna bil-kulur - f'paġna 2, paġna 19, jew il-paġna ta' wara paġna 20)

Paġna shiħa €250, Nofs paġna €150, u kwart ta' paġna €100

Dawn il-prezzijiet huma għal pubblikazzjoni waħda, jekk tkun trid tirreklama aktar minn darba l-prezzijiet jiżdidu skont għal kemm-il darba.

Għal aktar informazzjoni kkuntattjawna fuq in-numru tat-telefown 2124 3860 jew *e-mail*: kna@onvol.net

Tigijiet u tifikiriet

Kitba ta' Carmen Dimech minn Haż Żebbuġ

Għandi sitta u sebghin sena;
m'għandix hliethom u, tul
dawn is-snin kollha, min jista'
jgħodd kemm-il tieg
konna mistednin għalih?
Naturalment, fost il-ħafna,
ikun hemm
uħud li, għal
xi raġuni
jew oħra,

jibqgħu reġistrati fil-video ta' mohħi iktar minn
ohrajn. Għaldaqstant, iddeċidejt li, illum, naqsam
magħkom dawn il-ftit esperjenzi helwin li għaddejt
minnhom tassew.

Għall-ewwel waħda, se nohodkom lura wiehed
u sittin sena ilu. Id-dar t'ommi gie tal-posta u,
mal-ittri, wasal invit għal tieg. Xhin ommi fethet
l-envelope u smajtha tgħid id-data tat-tieg, qbiżt
jien u għidtilha: "Mela fil-birthday tiegħi!" U ommi
qaltli: "Mela ħabat tajjeb; issa ċċelebra hemm." U
jien l-akbar sitta u sittin hsieb li, f'dak it-tieg kelli
niltaqa' għall-ewwel darba ma' dak li, illum, huwa
żewġi ta' aktar minn hamsa u hamsin sena. U
intom tgħiduli: "U mhux bilfors tibqa' tiftakru dak
it-tieg!" Imma, l-ironija hi li, iktar milli għalhekk,
dak it-tieg partikolari iktar bqajt nassoċjah ma' din
it-tifkira li ser nirrakkontalkom.

Kien iż-żmien meta l-famuż rock 'n roll kien fl-aqwa
tiegħu u, żgħar u kbar, kulhadd jaqbeż u joqmos
ma' Billy Hailey and the Comets. L-għarajjes, ta'
żgħażaġh li kienu, mhux biss kienu jafu jiżfnu
sew imma talli, tista' tgħid, li kienu professjonisti
wkoll f'dan it-tip ta' żfin. Għaldaqstant, mhux xi
għaġeb li, meta għażlu l-mużika biex jiftnu ż-żfin
biha, għażlu waħda rock 'n roll. U hawnhekk beda
x-show għax, dak iż-żmien, il-libsa tal-għarusa
kienet tkun qisha l-umbrellun tal-purċissjoni jew
qisha l-qanpiena l-kbira ta' Birkirkara. Imma,
ara ma taħsbux li l-għarusa qatgħet qalbha.
Lanqas xejn għax rat kif għamlet, gabret id-dublett
kobba, għafsitu taħt idejha tax-xellug u tat idejha
l-leminija lill-għarus li mhux biss dawwarha kemm
felah imma talli, saħansitra, irnexxielu (tistaqsunix
kif) b'heffa kbira, jgħolli lill-għarusa minn fuq rasu
għal wara dahru u jerga' jniżżilha u jwaqqafha
quddiemu qawwija u shiħa fost applaws li jtarrax
tal-mistednin kollha prezenti; għax tassew kien
haqqhom proset.

Nghaddu għal esperjenza indimentikabbli oħra;
kważi hamsin sena ilu; fit-tieg t'oħti Ġuża; oħti
ta' warajja. Kien is-sajf tal-1970 u, dakinhar tat-
tieg, inzerta li kien hemm logħba tat-Tazza tad-
Dinja mistennija ħafna bejn l-Ingilterra u l-Brazil.
Allura tistgħu taħsbu li ħafna mill-irġiel kellhom
għażla diffiċli x'jaġhmlu; jew joqogħdu d-dar jaraw
il-logħba u jiġġieldu mal-mara jew imorru t-tieg

u jtilfu l-logħba. Imma, ta' Maltin li verament
aħna, naturalment, dejjem insibu xi kompromess.
U bejn l-għadd ta' portable radios li ddaħħlu b'mod
klandestin fis-sala u bejn il-fatt li, mhux wisq
bogħod minn fejn kien qed isir ir-riċeviment, kien
hemm hanut li kellu television, b'xi mod jew iehor,
id-dilettanti sportivi setghu jikkuntentaw in-nisa
tagħhom u, fl-istess hin, isegwu wkoll l-andament
tal-logħba. Ir-raġel t'oħti biss mar xi ftit minn taħt
miskin għax dakinhar kellu jaċċetta li l-man-of-
the-match ma joħodhiex hu imma Pelé għax, hekk
kif skorja l-uniku gowl tar-rebħa, nofs il-mistednin
infexxew f'ewforija ta' ferħ waqt li l-orkestra daqqet
il-mużika tant popolari *Brazil* u min ma jzommx
mal-Ingliżi, erħilu jaqbeż u jifraħ u jiċċelebra. Għax
aħna hekk magħmulin; nifirħu b'rix haddiehor! Xi
trid tagħmel?

Darba oħra niftakar li konna mistednin tieg tat-
tifla ta' xi hadd tad-Derek li kien ibiegh il-laħam.
Ovvjament, bħal kull missier iehor, speċjalment
jekk ikun jista', missier l-għarusa xtaq li bintu
jkollha tieg li kulhadd jibqa' jiftakru. U hekk
gara. Niftakar li, xhin dħalna fis-sala, stajna
naraw li, fost il-ħafna ikel iehor li sa jumejn qabel
kien għadu mdendel fil-posta tal-laħam li missier
l-għarusa kellu s-Suq tal-Belt, kien hemm majjalin
shiħ, rasu 'l isfel u saqajh 'il fuq, idur fuq spit,
jinxtewha fuq BBQ kbir, bil-gravy jqattar minnu ġo
dixx kbir u riħa taqsamlek qalbek. Minn dak it-tieg
ma niftakarx wisq iżjed hliet il-waiters jisslajsjaw
il-koxox tal-piglet u l-mistednin jimlew il-platti bil-
laħmijiet, jiffangaw u jlaħalhu kollox bil-birra.

Dawn l-esperjenzi kollha għaddejt minnhom
tassew u, għall-aħħar waħda, se nohodkom fit-
tieg tat-tifla ta' hija Franky. Billi kien tieg tal-
familja, naturalment, kollha morna l-knisja
għal quddies. Waslet l-għarusa, sabiħa sabiħa,
labranzetta ma' missierha u l-qassis laqagħhom
fuq l-altar. Kulhadd kien hemm minbarra omm
l-għarusa. Stennejna ftit minuti imma, bil-mod il-
mod, il-minuti, minn hamsa, saru għaxra u anki
kwarta imma omm l-għarusa baqgħet ma tfaċċatx.
Tgħid x'seta' għalha? Kulhadd iħares lura lejn il-
bieb ta' barra jistennieha diehla minn mument
għall-iehor u kulhadd beda jinkwieta u jaħseb il-
ħażin. Dak iż-żmien, il-mobile kien għadu ma
twelidtx u ma stajniex inċemplu biex naqtgħu il-
kurżità u nserrħu rasna. Iktar tard, sirna nafu li
hu l-għarusa, li kien għadu żgħir u li kien xi naqra
mqareb mhux ħażin, iddejjaq jistenna, beda jiġri
mad-dar kollha u jżarma hwejġu. Ommu griet
warajh u, meta qabditu, zammitlu idu u ġibdithielu
xi ftit iżżejjed biex jiegaf jimmunettja halli thażżmu
biex ifittxu jtilqu lejn il-knisja. Hu ingibed lura u,
insomma, f'kemm ilna ngħidu, qam paniku shiħ
għax, mal-ġibda, idu inqalghetlu minn mal-joint
ta' spalltu u baqgħet imdendla qisha bandla u,

minflok il-knisja, il-karozza baqgħet sejra bihom dritt dritt l-Isptar San Luqa. Xhin rawhom dehlin fl-emergenza ta' St Luke's, kollha libsin gala, mill-ewwel indunaw li din kienet emergenza ta' veru u, fost kakofanija ta' għajjat, biki u tixjir tal-idejn li ma kienux inqalghu minn posthom, f'hakka

t'għajn, lit-tifel ta' hija, tabib tal-affari tiegħu ma damx wisq biex reġa' poġġielu dirgħajh f'postha. Illum, dak it-tifel imqareb sar raġel imma naħseb li lanqas hu ma jista' jinsa dik l-esperjenza li għadda minnha dakinhar.

Kienet iddubbatu naqra ta' ferħ minn għand Trejzi, il-ġara. Tant kien ċkejken li kienet iżżommu u tmellu fil-keffa ta' id waħda.

G h a d d e w

sentejn. Mur ipprova żommu u fisdu illum! Mhux li Wenza tibqa' lura milli tfigħdu u tmellu, imma issa kiber daqs hmar ... le, skużawni, in-nom 'hmar' ma joqgħodx għal qattus intelligenti daqsu, ejja ngħidu li skond sidtu, hu kiber daqs tigra żgħira.

Tgħidx x'kellha bih! U x'ma jikbix b'dak l-ikel tal-pakketti u l-laned li tixtrilu, barra mill-ħut frisk darba fil-ġimgħa mingħand Żaren taż-Żurrieq. Hliefu ma kellhiex. Xebba li qed toqrob il-hamsin, hajra għaž-żwieġ qisu qatt ma kellha – jew biex inkunu aktar preċiżi – l-ebda ġuvni jew raġel ma ssahhar warajha. Qatt ma rabbiet annimal jew għasfur, imma dan l-aħhar intilfet fuq Tawxu Mawxu. Veru kien sbejjah b'dawk l-istrixxi oranġjo, bnadi skuri u ohrajn ċari, li jithalltu ma' ftit abjad, imbagħad wiċċu ... wiċċu kien tassew sbejjah, kien kollu abjad! U denbu twil twil bilkemm ma jkaxkarx mal-art.

Wenza kienet żgura li fid-dinja kollha kemm hi kbira ma teżistix kreatura ta' ġmiel daqs dal-qattus. Il-jum kollu moħħha fih, tgħajjatlu, tnaddfu, tgħaddih bl'ixkupilja apposta, ma nafx kif żamm dak il-pil kollu u ma qaxxritux! Mhux talli kien nadif tazza, imma kien ifuħ ukoll għax billi Wenza kienet tiddeletta bil-fwieha, ma kenitx tħallieh nieqes, għalkemm drabi kien jiddejjaq u jarma jagħtas. Sahansitra jorqod magħha fis-sodda bil-lejl, waqt li mal-ġurnata, jekk ikun ġewwa, idur ma' saqajha, jagħqad u jħakkek u jgorr b'dik it-tgħirra li għal widnejn Wenza kienet l-isbaħ melodija.

Tawxu Mawxu kien kollox għaliha. Il-kmamar tad-dar bi tliet sulari li dari kienu kollha mġhaluqa issa nfethu biex hu jsib fejn jiġri, jimraħ u ma jiddejjaqx, biex ikollu sens ta' ħelsien qisu jinsab f'xi ġungla. Marriidx ninsa ngħid li kellu wkoll il-ġnien kbir bis-siġar għoljin li jirkbu x-xifer tal-ħitan diviżorji tal-btiehi. Dawn is-siġar kienu jistednuh biex jitla', jixxabat, jittawwal u jitpaxxa

Tawxu Mawxu

Kitba ta' Lina Brockdorff

minn hemm fuq.

Hekk kienet il-ħajja hienja ta' Wenza u Tawxu, ħajja fil-ġenna tal-art; imma li, b'xorti ħażina darba ġiet fi tmiemha. Jaħasra, sewwa kienu jgħidu missirijietna li "tfal u bhejjem, għali dejjem". Min qatt kien jobsor fl-inkwiet li kien qed jistenna 'l povra Wenza.

L-istorja bdiet hekk . L-aħhar li lemħet 'l Tawxu, jum minnhom, kien meta ħareġ fil-ġnien u dam l-isbaħ sagħtejn ma reġa' daħal jithakkek magħha. Kien dak il-ħin li x-xebba deħrilha li xammet riha mhux tas-soltu ... forsi immaġinazzjoni? Le, żgur li le! Il-qattus daħhal miegħu riha ta' sigarri! Kif jista' jkun? Mela qattus jista' jpejje? U x'kull waħda wkoll! Imma, żgur li hekk kien. Inħasdet daqs li kieku splodiet l-akbar bomba!

Telqet it-tisjir minn idejha, kaxkritu fil-kamra tal-banju u tgħidx kemm għorkitu b'biċċa flanella mxarrba u kemm Alla halaq xampù. Tawxu ma ha gost xejn b'dan it-trattament, l-aktar bil-kliem iebes li bih akkumpanjat dak il-ħasil. Meta xxuttatu u kien niexef għal kollox xappitlu nofs flixkun fwieha biex b'hekk tneħhi għal kollox kull traċċa ta' riha tas-sigarri. "Miskin int! Noqtlok jekk terġa' tiġini 'l hawn b'dik il-mishuta riha ta' sigarri!"

Imma dan kien biss l-ewwel episodju minn drammi li kien ser jiehu fit-tul. Tawxu joħroġ kollu jfuħ, imur fil-ġnien u meta jidhol lura jerġa' koppi ... foga ta' tabakk. Wenza ħassitha ser tiġġennen. La tiekol u lanqas torqod. X'setgħet tagħmel biex issolvi misteru bħal dak? Ma tgħidx kellha xi hbieb ma' min tiftaħ qalbha. Le, hi kienet ta' wehida, ma tafda 'l hadd, ta' merqitha u ftietha, hekk darriha ommha.

Wasal il-jum tal-Ġimgħa u bħas-soltu Zaren tal-ħut ġie wara biebha jgħajjat kemm jiflaħ li l-ħut kollu għadu haj. Wenza ħaffet 'il barra biex tixtri dawk l-erba' sawrelliet għal Tawxu, għax ladarba ma kenitx tniġġes hi lanqas Tawxu ma kellu jmiss laħam. Ħut kienet tixtri għalih biss, għaliha tagħzel li tiehu tonn taż-żejt.

"Żaren, marriidx dak kollu, kemm-il darba ngħidlek li jien erba' ħutiet għall-qattus biss irrid, neħhi, neħhi mill-keffa tal-miżien."

Bilkemm spiċċat il-kelma li xi hadd minn warajha qal: "Tibża xejn, newwilhom 'il hawn Żaren, neħodhom jien għall-qattus tiegħi." Wenza dawret rasha u tara 'l Spiru l-gar, għażeb tamparha, jghix waħdu u li kienu ta' ffit kliem bejniethom barra mis-soltu 'bongu' u 'bonswa'. Qatt ma kellhom xi jghidu bejniethom, imma dak iż-żmien, xebba mhux għalkemm iżżomm paroli wisq ma' raġel.

"Mela qed trabbi qattus int Spir? Dan minn meta?"
"U minn meta ... Issa ilu ffit għandi ..."

Bilkemm laħaq għalaq fomm u Spiru li ma jarawx 'il Tawxu, li xamm il-ħut u ġie jdur ma' saqajhom. "Kixx, kixx, imxi ġewwa!" wissiet Wenza bil-herra, waqt li Spiru qisu miblugh qal: "Mhux imxi 'l ġewwa, dak il-qattus tiegħi Wenz ... Ejja Puxu ara xi xtrajtlek ... ejja, idħol ġewwa," waqt li tbaxxa biex ressaq il-ħut ma' mniefer il-qattus.

Hawn Wenza tilfet is-sabar u għolliet lehinha: "Isma' int bis-serjetà qed titkellem Spir, jew biex tinkini u tarani nitmashan? Dan il-qattus ilu għandi sentejn. Tista' ssaqsi 'l Trejzi tal-kantuniera. Jaqaw qed jiġi għandek dal-galantom? Mela għalhekk jidħol għandi riħa ta' sigarri, għax int għadek ma qtajthomx dawk l-imgharqin ta' sigarri. Ara, qed navżak, jekk ma tridx li jkollna xi ngħidu 'l Tawxu m'għandekx xi tridu, dan tiegħi, m'għandek l-ebda dritt għalih, lanqas biss tkellmu ma rridek ..."

Sadattant Żaren tal-ħut bewwex 'l hemm u bdew jixirfu l-irjus mit-twieqi u l-galleriji biex jaraw x'kien dak l-għajjat. Ġlieda kienu jiekluha bil-hobż. "Jista' jkun li kien tiegħek, imma forsi xaba' mill-kumpanija tiegħek, u għalhekk qed jiġi għandi. U jien mhux bi ħsiebi nkeċċih, biex tkun taf!"

"Kont ser ngħidlek, ja wiċċ ta' ... " Kelma ġgħib 'il oħra u l-qiegħa saħnet ġmielha. Damu jikkustinjaw mhux hażin, biex ma ngħidx li kważi ġew fl'idejn. Xi hadd mar jghid 'il pulizija li bil-kelma t-tajba tahom parir biex jidhlu 'l ġewwa u ma jdaħkux nies bihom. "Jaħasra, qed tagħmlu ħafna frattarija għal xejn. Fuq kollox din mhix biċċa tiegħi li niddeċiedi min minnkomm għandu raġun. Li jinteressani hu li ma tagħmlux aktar storbu għax qed tikrsu l-paċi pubblika, inkella ser inħarrikkom it-tnejn bi ksur tal-liġi. Jekk tridu tafu min għandu raġun morru għand avukat. Idhlu, idhlu 'l ġewwa biex immur għal xoghli."

Huma kieku daħlu, imma l-istorja ma waqfitx hemm. L-għada filgħodu bilkemm laħaq sebaħ li Wenza ma marridx għand l-avukat. Wara ffit mar Spiru. L-avukat qalilhom li ser ifittex fil-kotba tal-liġi u wara jibgħat għalihom u jkellimhom flimkien.

Daħlu jistennew meta jmisshom biex jidhlu quddiemu. Hadd minnhom ma lissen kelma imma minn għajnejhom bdew itajru xrar ta' qilla għal

xulxin. U fl-aħħar sejhilhom. Poġġew bilqiegħda fuq żewġ sigġijiet quddiem l-iskrivanija tiegħu, kważi daharhom lejn xulxin. Wara li l-avukat dam iqahqah u jtemtem qalilhom: "Araw, sinjuri u ippruvaw ifhmuni sew. Dan il-każ tagħkom ffit stramb. Dunque ... Jien studjajt il-liġi fit-tul, imma jiddispjaċini ngħidilkom li mkien ma sibt l-ebda klawnsola, preċedent jew referenza għal każ simili. Għalhekk wara ħafna ħsieb u skond l-esperjenza vasta li għandi bħala avukat mgħaruf, avukat anzjan ta' prestigju u kompetenza eċċellenti ... wasalt biex nikkonkludi li s-soluzzjoni tinsab f'idejkom. Għandkom għażla u intom tridu, bil-għaqal kollu tagħkom, taqtgħu dis-sentenza."

Iż-żewġ klijenti kienu bla sabar biex jisimgħu t-tmiem ta' din l-istorja u mhux dak il-ħafna kliem żejjed li bosta minnhom qisu ma kienx bl-ilsien tagħna. Komplu: "Ara, t-tnejn qed tinsistu li l-qattus huwa tagħkom, mela jien ser nimxi fuq l-għerf tal-aktar bniedem għaref li qatt eżista, fuq l-għerf ta' Salamun. Dunque ... Mela, l-ewwel soluzzjoni hija din - aqsmu l-qattus fi tnejn u ħudu nofs ..."

Ma hallewhx ikompli għax it-tnejn qamu f'salt bil-wieqfa u bilkemm ma qabdux fih. Imma hu bil-lajma professjonali tiegħu sikkithom u rnexxilu jerga' jgħib il-kwiet billi beda jtektek b'subgħajh u bil-bajro fuq l-iskrivanija. "Jaħasra, qed tinkwetaw għal xejn għax għadkom ma smajtux it-tieni għażla għas-soluzzjoni ... U bilhaqq mhemmx għalfejn tagħtuni t-twegiba issa." Beda jobrom kemxejn xifer il-mustaċċi b'idu l-leminija, waqt li ħareġ ix-xellugija fuq l-iskrivanija u beda jħares bi tbissima lejn iċ-ċurkett tat-tieg. "Is-soluzzjoni l-oħra hija aktar paċifika, Prattika, irrakomandata u fl-istess hin romantika ... xi tghidu li kieku kellkom tiżżewġu u hekk tgawdu l-qattus ..."

Daqshekk laħaq qal, għax jekk qabel kienu ser jaqbd u fih, issa qabdu s-sigġijiet, għollewhom u ser jarmaw jagħtuh bihom. L-avukat beża'. Malajr telaqhom xfar il-mustaċċi u neħħa t-tbissima minn fuq wiċċu. Qabad it-telefown f'idu: "Jew tieqfu jew insejjah il-ġustizzja!" F'kemm ilna ngħidu dawk it-tnejn għosfru minn quddiemu, wiehed fuq bankina u l-oħra qasmet it-triq għall-bankina l-oħra għax ma felhitx timxi hdejh. Kieku xi hadd minnhom tah xi sold f'idu!

Għaddew tlitt ijiem u sebaħ jum maltemp mill-kbar. Il-qattus kien ilu ma jidher għand Wenza għal ġurnata u nofs. Għall-ewwel bdiet tfassal f'moħħha li żgur kien qafu għandu dak il-mingħul ta' Spiru biex jinkieha; imma haġa bħal din qatt ma għamilha qabel. Il-maltemp komplu sa wara nofs in-nhar. Żgur li ma kenitx ser tmidd rasha fuq l-imhadda għal-lejl qabel ma tiehu aħbar Tawxu. Saru s-sebġha ta' filgħaxija. Sajjetti waħda f'waħda bla waqfien. Tippassiġġa fl-intrata bla ma taf x'ser tibda tagħmel. Fl-aħħar ta estru, tefgħet inċirata qadima fuq rasha u marret tħabbat 'il Spiru.

"Spir, għar-ruħ min għandek mejjet, iftahli ... għidli fejn hu l-qattus ..."

"Idhol minn dik ix-xita, idhol 'l hawn. Ġib dik l-inċirata mxarrba f'idejja għax ser tinhasel ... hallieha hawn wara l-bieb. Jien aktar minnek inkwetat, ma ġejtx sa għandek għax stħajt, bżajt li taqbad fija. Għaddi 'l hawn fil-kċina, kont qed infittet ftit ħobż mixwi fil-brodu għax lanqas aptit ma baqgħali bl-inkwiet. Hawn ser naqblek skutella għalik ukoll. Poġġi hemm."

"Hallik mill-brodu u mill-ftiet ... Tgħid x'ser naghmlu Spir?"

"F'dal-maltemp ma nafx x'nistgħu naghmlu." Dak il-hin faqqgħet sajjetta oħra. "Santa Barbara ... ħudli ħsieb dak il-qattus ..." lissnet Wenza. Kienet titwerwer mis-sajjetti u f'qalbha qalet li mn'alla kienet qrib Spiru.

"Mhux Santa Barbara," kompli Spiru "Jien sa wegħda għamilt ma Sant'Antnin, wegħdetu tlitt Ewro xemgħa, mhux dak li jsib il-hwejjeġ mitlufin?"

Newlilha skutella brodu u fettul ħobż mixwi, kien nieżel għasel. Bilkemm riedet temmen li tinsab għand dak li tant inkwetaha dan l-aħħar. Bejniethom waqa' s-skiet għal ftit sekondi. U dak il-hin minn wara l-bieb tal-bitha semgħu lehen Tawxu jingħi. Qamu jiġru t-tnejn u f'kemm ili ngħidlek daħal Tawxu imxarrab għasra. Spiru qabad xugaman kbir u beda jgħoroklu dahru, żaqqu, idej u saqajh kemm jiflaħ waqt li Wenza bdiet tixxuttalu wiċċu u denbu. It-tnejn kienu ferħanin ser itiru. Addio il-brodu, addio il-ftiet.

"Hallih jorqod għandek issa l-lejla Spir, biex ma

nħalluhx jerga' johroġ minn hawn ġew."

"U le, x'jiġifieri, geżwru sew u ħudu miegħek li ma jmurx jieħu xi bronkite."

"Kemmm konna boloh aħna wkoll, niġġieldu fuq dan l-imbieriek qattus!" Wenza bdiet tivvinta x'tibda tgħid għax ma xtaqitx toħroġ minn hemm ġew f'dak il-maltemp u s-sajjetti. Reġa' bejniethom is-skiet.

Wara ftit bexxaq fommju Spiru: "Taf xi jmissna naghmlu aħna Wenz ...?"

"Jaqaq Spir ...?"

"Naghmlu dak li qalilna s-sur avukat ..."

"Tgħid int, naqsmu l-Tawxu min nofs !! Għandu ċans!"

"U le! Minix tifhimni ... Kellna żewġ għažliet. Mela insejt?" U kif qal hekk telaq ix-xugaman minn idu u ha idejn Wenza f'tiegħu.

U tgħid Wenza insiet! Kemm kienet ilha thewden fuq dak il-kliem tal-avukat! Tbissmitlu u ma kellhiex għaġla biex tigbed idejha lura, waqt li Tawxu baqa' hemm iħares lejhom!

Nanniet Malta
Grandparents Malta

Fundatur/President: Philip M Chircop
352, Triq il-Kbira San Ġuzepp, Sta. Venera
off. 21446568; 21447304; 79446568; 99207043
NGO VO 0869/13; Founded 23.09.2013

PALERMO- Hames t'Ijiem
CASTELLAMMARE- 16 Sept'19

CHRISTMAS MARKETS
POLONJA – 02 Dec 2019

Kull Nhar ta' Ġimgħa
Zabbar-Nanniet Hub 10AM
ĊENTRU SANT ANRDIJA

LINE DANCES
Ta' Kull Ġimgħa 5.00-8.00 pm
JERGĠHU JIBDEW f'SETTEMBRU

Kull Nhar ta' TLIETA
MOSTA Nanniet Hub 10am
Kunsill Lokali Mosta Lift n.3

Jum in-Nanniet 2019
DinnerDance 11 t'Ottubru
It-Tieni Hadd-13 t'OTTUBRU
09.00 Quddiesa Diretta fuq TVM2
Palazz tal-President, San Anton

CRUISE 2020
MALTA < MALTA

HARĠIET KULTURALI
ZJARAT f'SITI STORIĊI
Kull l-AHĦAR HADD tax-XAHAR

COURSES tal-COMPUTER
MOBILES- IPADS - LAPTOPS
FITA B'Bajda - B'XEJN
Kull nhar ta' Tlieta u l-Ħamis
Ċemplu Peter 99486636

XMAS DINNER DANCE
12 TA' DICEMBRU

L-Għaqda Nanniet Malta torganizza diversi Attivitajiet, Harġiet Kulturali, u Ġiti.
Għal aktar tagħrif u informazzjoni dwar attivitajiet ta' Nanniet Malta ċemplu l-Uffiċċju
21 446 568, 21 447 304, 99 207 043, jew ibagħt e-mail: nanniet.malta@gmail.com

IL-FESTA TA' SANTA MARIJA

Riflessjonijiet dwar il-Vergni Marija

ta' Fr Charles Buttigieg

Tfajla minn Nażżarett

Fil-hajja tal-Vergni Marija naraw l-isbaħ storja ta' mħabba bejn Alla u l-bnedmin. Mhux ta' b'xejn li, f'Marija, naraw il-glorja t'Alla, dik li hi: "mimlija bil-grazzja" għax hija tasew l-ewwel frott tar-Redenzjoni ta' Kristu, magħżula biex tkun Omm Alla. Permezz tal-ubbidejnza tal-Madonna, inħallet l-għoqda tad-diżubbidejnza ta' Eva kif jikteb San Irineu f'*Adversus Haereses* u, għalhekk, hija *Advocata Evae* u *Causa Salutis*.

Din l-istorja ta' mħabba hija inizzjattiva t'Alla. Sa mill-eternità, Alla għażel biex tkun Omm Ibnu, waħda minn ulied Izrael; tfajla Lhudija minn Nażżarett tal-Galilija: "xebba mgħarsa ma' raġel jismu Ġużeppi, mid-dar ta' David. Din ix-xebba kien jisimha Marija." Missirijiet il-Knisja jsejhu lill-Madonna bit-titlu Grieg ta' *Panaghia*, jiġifieri, dik li hi, kollha kemm hi qaddisa u li hija tasew Omm Alla, *Theotokos*. Marija mħabbra mill-profeti hija l-Eva l-ġdida. Fl-Enciklika tiegħu, *Redemptoris Mater*, dwar is-sehem tal-Madonna fil-Misteru ta' Kristu u tal-Knisja, il-Papa Ġwanni Pawlu II jgħid li, "B'mod tasew speċjali u eċċezzjonali, Marija hija marbuta ma' Kristu u, bl-istess mod, hi maħbuba għal dejjem f'dan l-Iben il-Maħbub; l-Iben li hu tal-istess natura tal-Missier u li fih tingabar il-milja kollha tal-glorja tal-grazzja."

Il-Madonna fil-Misteru ta' Kristu

Bosta qaddisin fil-Knisja huma kbar f'għajnejn il-bnedmin għax, spiritwalment, kienu qrib ta' Gesù. Marija ma kinetx biss spiritwalment qrib Gesù imma anke fiżikament: "Alla baġhat lil ibnu mwieled minn mara." Fit-tieni seklu wara Kristu, San Irineu ta' Lyon juri l-missjoni tal-Madonna fil-hidma tar-redenzjoni. Dan il-ħsieb jiktbu fuq wkoll fit-tnax-il seklu San Anselmu u San Bernard.

Fil-vanġeli naraw din il-preżenza kontinwa tal-Madonna fil-hajja ta' Kristu, f'Betleħem, f'Nażżarett, fil-Galilija u fil-Passjoni; fil-mument tal-ferħ kif ukoll f'dawk tat-tbatija. Is-sehem ta' Marija fil-vanġeli jilhaq il-qofol tiegħu fl-ikbar siegħa ta' Kristu li, skont San Ġwann, hija s-siegħa tas-salib għax hija s-siegħa tal-glorja fuq il-Golgota. Il-Konċilju Vatikan II, fil-*Lumen Gentium*, jiddeskrivilha b'mod tasew ċar il-missjoni ta' Marija taħt is-salib: "hekk ukoll il-Vergni Mqaddsa mxiet 'il quddiem fil-pellegrinaġġ tagħha ta' fidi u żammet bil-fedeltà l-għaqda tagħha ma' Binha sas-Salib fejn, mhux mingħajr pjan ta' Alla, hija baqgħet wieqfa, qasmet b'qawwa ma' Binha t-tbatijiet tiegħu u nġhaqdet b'qalb ta' Omm mas-sagrificċju tiegħu waqt li, b'imħabba, tat il-kunsens tagħha għall-offerta tal-vittma li hi kienet welldet. U, fl-aħħar, mill-istess Kristu Gesù li kien qiegħed imut fuq is-Salib, hi nġhatat lid-dixxiplu bħala Omm b'dan il-kliem: "Mara, hawn hu lbnek." Dan il-ħsieb nebbah lil Jacopone minn Todi biex, fit-tlettax-il seklu, jikteb l-*Stabat Mater* u t-twaqqif tal-festa tad-Duluri fis-sena 1423.

Fuq kollox, din l-importanza tal-Madonna tidher fid-Dokumenti uffiċjali tal-Maġisteru dwar il-Madonna kif naraw fl-*Ineffabilis Deus* tal-Beatu Papa Piju IX tal-1854, fil-*Munificentissimus Deus* tal-Papa Piju XII fl-1950, fil-*Marialis Cultus* tal-Beatu Papa Pawlu VI tal-1974 kif ukoll fir-*Redemptoris Mater* tal-1987 u fil-*Mulieris Dignitatem* tal-1988 tal-Papa Ġwanni Pawlu II: "Il-Vergni Marija tidhol definitivament fil-misteru ta' Kristu permezz tal-ġrajja tat-Thabbira tal-Anglu. Dan ġara f'Nażżarett f'ċirkostanzi preċizi tal-ġrajja tal-poplu ta' Izrael, il-poplu li kien l-ewwel wieħed li rċieva l-wegħdiet t'Alla."

Il-Madonna fil-Misteru tal-Knisja

Fl-aħħar kelmiet jew frażijiet ta' Ġesu' fuq is-salib, li tasew jidhru bħala t-testment tiegħu, Ġesu' jagħtina lil ommu Marija bħala Ommna lkoll. Ġesu' jsejjaħ lil Ommu bit-titlu dinjituz ta' Mara, li tfisser Sinjura, l-istess bħal fl-episodju tat-tieg ta' Kana. Taħt is-salib ta' binha, il-Madonna hi tasew il-mara l-ġdida tas-salvazzjoni ġdida minn Ġesu' Kristu. L-"Iva" ta' Marija lill-anglu Gabrijel fid-dar umli ta' Nażżarett issa tiġi kkonfermata b'din l-"Iva" ta' Marija fuq il-Kalvarju taħt is-salib fejn Ġesu' jgħidilha: "Mara, Hemm hu lbnek." Imbagħad, qal lid-dixxiplu: "Hemm hi Ommok." Mhux ta' b'xejn li, fis-sena 110, San Injazju ta' Antijokja jirreferi għal Marija bħala Vergni u Omm. Fir-raba' seklu, San Ambroġ u Santu

Wistin juru lill-Madonna bhala s-simbolu tal-Knisja. Fit-tlettax-il seklu, San Albertu l-Kbir juza t-titlu ta' Omm il-Knisja ghal Madonna, liema taghlim, kompli jissahha fil-Koncilju Vatikan II fl-1964 bil-proklamazzjoni tal-Madonna bhala *Mater Ecclesiae* mill-Papa Pawlu VI.

Rigward id-Domma tal-Assunta, tajjeb li nghidu li, l-ewwel talba formali wara l-proklamazzjoni tal-Immakulata Kuncizzjoni biex il-Knisja tipproklama d-Domma tal-Assunzjoni tal-Madonna, saret minn Isabella II ta' Spanja fl-1863. Id-domma tal-Knisja dwar l-Assunta tghid li: "l-Immakulata Omm Alla, Marija dejjem Vergni, wara li ghalqilha z-zmien fuq din l-art, giet intellgħa s-sema bir-ruh u l-gisem," kif tghidilna l-Kostituzzjoni Appostolika *Munificentissimus Deus* tal-1 ta' Novembru 1950 tal-Papa Piju XII, proprju fis-Solennita' tal-Qaddisin kollha ghax il-Madonna hija s-Sultana tal-Qaddisin kollha. Marija hija tassew Omm ta' dawk kollha li jimxu wara binha. Hija Omm il-Knisja u, ghalhekk, il-Knisja ghandha thares lejha. *Hans Urs Von Balthasar* jghallimna biex niskopru l-wicc marjan tal-Knisja, filwaqt li l-Kardinal *Journet* kien jghid li l-Knisja kollha hi marjana. San Gorg Preca kellu devozzjoni speċjali lejn il-Madonna u, fost ohrajn, xerred hafna d-devozzjoni lejn il-labtu tal-Madonna tal-Karmnu, lejn il-Midalja Mirakuluza, il-litanija lill-Madonna li kiteb u semmieha *Vestis Honoris* (Libsa ta' Gieh) diversi kitbiet marjani bhall-Lapidarju, il-*Benedicta*, ir-Rużarju ta' Marija u talb uniku lill-Madonna bhal: *Salve, gratia plena, Salve, Virgo Mater, Salve, dulcis Maria, Et Jesum ora pro nobis* u *Et Domina Maria nobiscum, Cui fecit magna, qui potens est* u *Salve, Filia Patris*.

Ejjew, ghalhekk, nitfgħu l-harsa tagħna lejn Marija li trid lil uliedha kollha jkunu magħqudin fl-ghaqda u fl-imħabba. Ejjew nintrabtu mal-ankra soda tagħha u t-tama tagħna tkun žgura fi Kristu: "U lkoll qalb wahda, kienu jitolbu flimkien ma' xi nisa u ma' Marija, Omm Gesu."

Fejn se nsiefru das-sajf?

Kummentarju ta' Nazju Abela Uffiċjal Relazzjonijiet Pubbliċi Tal-Kunsill Nazzjonali tal-Anzjani

Sakemm tasal f'idejkom din l-edizzjoni ta' "L-Anzjani Llum" is-sajf ikun dahal ġmielu u s-safar huwa wiehed mill-hsebijiet li malajr jigina f'moħħna. Wara l-maltempijiet, xita qliel, gharghar f'xi nhawi ta' Malta, qbid ta' hut minn fuq il-bankini u rwiefen qliel, dak li jkun jibda jahseb kif se jqatta x-xhur tas-sajf li issa, fl-ahħar jidher li beda.

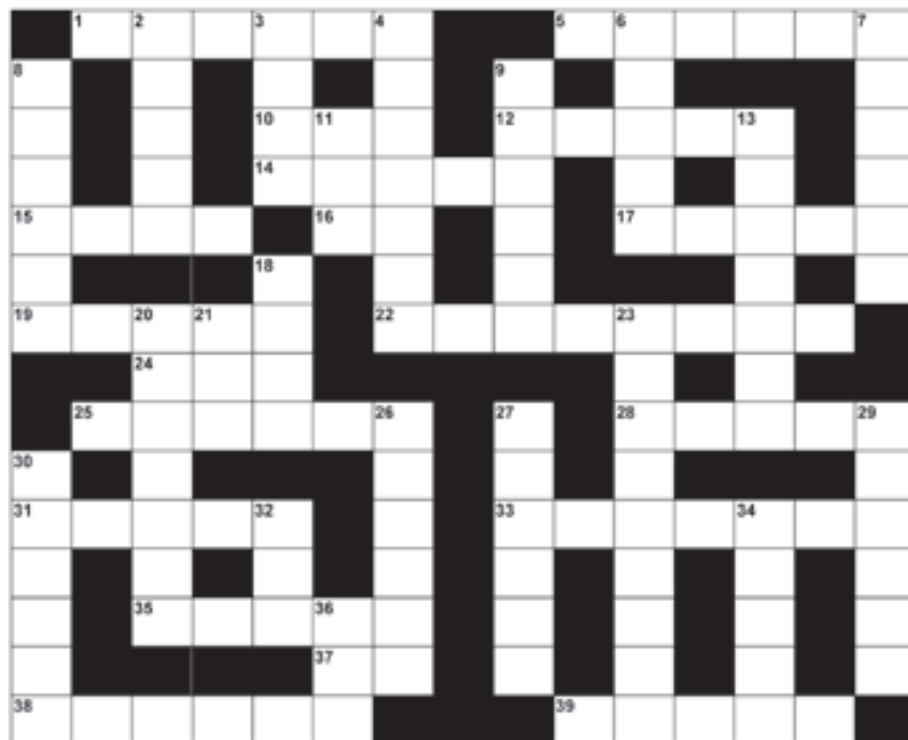
Irrid nghid li llum wiehed ma joqghodx jistenna t-temperatura taqbeż il-25 grad Celsius biex jahseb u jippjana s-safar tiegħu. Anzi jkun diġa beda sa minn Jannar ki jafu sewwa l-ageniziji tal-ivvjaġġar. Imma jekk wiehed ittraskura fil-bidu tas-sena jew inkella kien hemm ċirkustanzi li s-safar kien 'il bogħod mill-hsibijiet tiegħu, issa žgur ikun wasallu z-zmien li jiddeċiedi. Ukoll, illum hafna saru jsiefru wahedhom u ma joqgoħdux jistennu il-brochures tal-ġiti.

Iva, llum is-safar sar parti ntegrali mill-hajja tagħna. Ovvjament mhux kulhadd jista' jagħmel dal-kapriċċ. U hawn min ma jaffordjax jagħmlu kull sena. Imma s-safar huwa seher li jgennen lil hafna nies. U dan huwa sinjal ċar tal-progress li lhaqna bhala poplu, ghalkemm sfortunatament għall-anzjani s-safar sar kapriċċ li mhux kulhadd jista' jaffordja. U rridu nghidu wkoll bla tlaqlieq li

s-safar ta' hafna mixi fit-tul u żjajjar interminabbli fil-mużewijiet sar skabruż għal numru ta' anzjani. Ir-riklami mill-agenziji tal-ivvjaġġar b'hafna ritratti sbieħ u destinazzjonijiet interessanti jaslu bil-gzuz fid-djar tagħna u dak li jkun jibda jagħmel l-ghazliet tiegħu mqabbla naturalment mal-prezzijiet li jidhru fuq il-kotba u ohrajn li trid tftitxhom int billi taqra, kif ighidu bl-ingliż "between the lines". Imma dan l-eżerċizzju minnu nnifsu huwa wiehed utli u ta' pjaċir ghax, mingħajr ma forsi trid idahhlek diġa f'dak l-ispirtu ta' avventura u s-sens ta' antiċipazzjoni li jgib miegħu s-safar.

Hawn ta' min jirakkomanda li dak li jkun għandu jagħmel l-ghazliet tiegħu fid-dawl ta' kemm jista' jaffordja, u ta' kemm jiflaħ għall-istrapazz tal-famużi excursions (ġiti) li s-safar joffri fit-tours li jhajruna nisefru magħhom diversi ageniziji. Xi whud illum, speċjalment anzjani saru jagħzlu modi differenti għal kollox ta' safar fis-sajf. Qieghed nirreferi għal moda li dahlet snin ilu tas-safar f'post wiehed ta' mistrieħ fejn ikollok kollox miegħek u ma toqghodx tinkwieta biex tqum kmieni jew tiffolla biex tilhaq post tajjeb fil-kowċ. Illum Sqallija u postijiet ohra joffru jiem ta' serħan bis-swimming pool b'kollox u b'ikel u nbid tajjeb. Peress li diversi familji għandhom xi hadd minn uliedhom jahdem jew mizzewweg f'pajjiżi Ewropej hawn min jagħazel li jmur iqatta ġimgħa jew ftit aktar ma' tal-familja u dik tkun is-safra tiegħu.

Hu x'inhu l-ghan tas-safar, l-anzjani għandhom jibqgħu attivi u jgawdu l-hin liberu tagħhom fis-serenita' u l-pjaċir li jixirqilhom.

TISLIBA

Nru.95

Minn Albert Howard Madiona

Mimdudin:

1. Il-Belt kapitali Franciża (6)
5. Sahħaħ (6)
10. United Nations Organization (3)
12. Dak li mhux tajjeb jagħmel hekk dan (5)
14. Patroll (5)
15. Fl-skrittura ssib din il-frotta (4)
16. Sinjor.....! (2)
17. Ehxen (5)
19. Stedina (5)
22. Ornament f'tarf xi arblu tal-bandieri (8)
24.Muscat Azzopardi (Awtur) (3)
25. Programm tal-Ħinijiet (6)
28. Tfal ta' twelid (5)
31. Post għall-Edukazzjoni (5)
33. Bluhata Kbira (7)
35. Qaċċat l-uċuħ mir-rabà (5)
37. Nofs vava! (2)
38. Trawwem (6)
39. Minnu jisparaw balal kbar (5)

Weqfin:

2. Arrogant; Wiċċu infurra (5)
3. Jitlaq (4)
4. Kliem maqlub fit-tifsir (7)
6. ...xjuħ b'gambli jintnu jinqabdu! (5)
7. Nies... tghix bla muna! (6)
8. Kunjom (Direttorju telefoniku paġna 501) (6)
9. Tkun fil-ġonna jew għand perit! (6)
11. Iben bl-ingliż maqlub (3)
13. Sab irkaptu (7)
18. Stokk; Ħażna (4)
20. Sinjal ta' waqfa qasira wara kelma (7)
21. Mhux le! (3)
23. Ċaħda Volontarja għall-ikel jew xorb (9)
26. Pajjiż Afrikan fuq il-linja ekwatorjali (6)
27. Hut ta' lewn hamrani ċar (6)
29. Isem ta' belt fin-Niġerja (6)
30. Speċi ta' qatran (6)
32. Ħmar Inġliż! (3)
34. Zorr; Bisbetiku (5)
36. ...Gardner l-artista (3)

Premju: It-tislibiet tajbin li nircievu bil-posta, sal-ewwel xahar minn meta johroġ il-fuljett, jittellghu bil-polza biex jingħata premju ta' €10.

Il-Premju għat-tisliba numru 94 intrebhet mis-Sinjura. C. Scembri - Pietà **Prosit!**

Soluzzjoni tat-tisliba tal-harġa numru 94

Mimdudin: 1 serduq, 5 mhaded, 10 gas, 12 ifjen, 14 aħsad, 15 bard, 16 ħa, 17 avviż, 19 baħri, 22 abbonati, 24 uar, 25 attard, 28 platt, 31 btala, 33 tribuna, 35 aktar, 37 mi, 38 armata u 39 silla.

Weqfin: 2 serrur, 3 diga, 4 qassata, 6 ħajra, 7 difiża, 8 tabbab, 9 midrub, 11 aħħ, 13 navetta, 18 mira, 20 huttafa, 21 rat, 23 naplitani, 26 denari, 27 estrem, 29 trapan, 30 żbalja, 32 att, 34 ukoll u 36 ama.

BONNICI'S PRESS Est. 1924
Digital & Offset Printing
36, St. Paul Street, Valletta
Tel: 2122 4607 - 2122 8138
Mob: 99870603
E-mail: emibonnic@gmail.com

Emi Bingo Sheets

Tel: 2122 8138 Mob: 9987 0603

Kaxxa Kuluri

kitba ta' Karmenu Mallia minn Haż Zabbar

Ftit ilu, kont qed inqalleb fil-kompjuter fejn għandi merfughin ġabra ta' poeziji; kemm tiegħi kif ukoll ta' barranin. Mela, ma niltaqax ma' waħda mill-isbaħ poeziji li qatt qrajt f'haġti? Kienet hemm għax, billi qiegħed fl-Akkademja tal-Esperanto u, fiż-żmien, kelli f'idejja l-fergħa letterarja, xi snin ilu, hajtart lil 24 esperantist minn 24 pajjiż differenti biex jaqilbu f'islen pajjiżhom dil-poezija u kollha kellhom quddiemhom l-istess poezija imma bl-Esperanto. Jien qlibtha għall-Malti.

M'iniex ser nirrakkonta x-xogħol li haġt, li dam sejjer xi sena, biex wasalt fejn ridt nasal imma biżżejjed ngħidilkom li ridt nikkuntattja u nfittex l-aktar esperantisti li kienu kapaċi jagħtuni dak li kont qed infittex. Meta taqrawha, forsi tgħiduli: "Intant b'dawn l-erba' versi qed tagħmel għageb?" Imma, meta tkunu tafu aktar milli tkunu qrajtu u tidhlu fiha sewwa, tindunaw li għandi raġun.

Dil-poezija, li tinsab hawn taħt, kitbitha Tali Xurek, tfajla ta' tlettax-il sena minn Berxeva, Izrael, fl-1974, wara kompetizzjoni ta' poeziji fost l-istudenti bis-sugġett: "Il-Paċi" u kisbet l-ewwel premju. L-isem preċiż tal-poezija hu: "Kufsat Cvaim" li, bil-Malti, ifisser Kaxxa Kuluri. Li jgħaġġbek hu li, barra l-kontenut tagħha, minn tfajla ta' tlettax-il sena, ma tistennix versi profondi bħal dawn. Wieħed jista' jistaqsi: "X'seta' ispiraha?" Min jaf tassew hux? Imma tifhem meta tikkunsidra li l-poetessa hi minn Izrael, pajjiż maqsum fi tnejn jew, nistgħu ngħidu, f'aktar ukoll, imma fi tnejn żgur; maqsum bejn żewġ popli b'isla, reliġjonijiet u kulturi differenti; it-tnejn qishom kelb u qattus għax ma jistgħux isibu tarf tal-kobba li habblilhom haddieħor wara l-gwerra li għaddiet.

Min jaf din it-tfajla-poetessa kemm semgħet sireni jdoqqu u bombi jfaqqgħu. Mhux il-bombi tal-festi tagħna tafux, imma bombi tal-qerda; bombi tal-mibegħda. U l-biki li semgħet u l-imwiet li rat; tgħid ma kinux biżżejjed biex igegħluha tikteb dawn il-ftit versi mill-isbaħ? Aqrawha; anzi, xtarruha sewwa u tibdew tifhmu s-simboliżmu li bih hi magħġuna u msebbħa din il-poezija. Bil-Malti, jiena qlibtha hekk:

Kaxxa kuluri

Kelli kaxxa kuluri, stupendi, għammiexa, sbieħ.

Kelli kaxxa kuluri bi sfumaturi dgħajfa u bi sfumaturi jgħajtu.

Ma kelli l-ahmar għal demm il-feruti;

ma kelli l-iswed għal-luttu tal-orfni;

ma kelli l-abjad għal wiċċ il-mejtin;

ma kelli l-isfar għar-ramel jikwi.

Kelli l-oranġjo għal ferħ il-ħajja;

kelli l-aħdar għall-weraq u ż-żahar;

kelli l-blu għas-safa tas-sema;

kelli r-roża għall-holm u l-kwiet.

Poġġejt bilqiegħda u pittirt il-paċi.

L-Anzjani fil-Bibbja

kitba ta' Anthony Mule' Stagno
President tal-Kunsill Nazzjonali tal-Anzjani

Iżakk u Rebekka

Iżakk u Rebekka huma koppja oħra ta' anzjani li nsibu fil-Ġenesi. Dawn kienu miżżewġin u kellhom tewmin meta Iżakk kellu sittin sena. L-ewwel wiehed semmewh Ghesaw u lil hūh semmewh Ġakobb. Aktar 'il quddiem, insibu li Iżakk miet ta' mija u tmenin sena. Dan ifisser li huwa kellu t-tewmin meta kien għadu għex biss terz minn ħajtu. Ma tantx nistgħu ngħidu li kien anzjan imma l-istorja ta' meta dawn iż-żewġ persunaġġi kienu anzjani tibda hafna qabel saru anzjani. Għaldaqstant, ser ikolli nagħtikom xi ftit ħjiel ta' x'għara qabel.

Gheżaw kien hamrani u muswaf u kien ukoll kaċċatur ta' ħila filwaqt li Ġakobb kien kwiet u jgħix fl-għerejjex. Gheżaw kien il-favorit ta' missieru imma Ġakobb kien il-fessud t'ommu.

Mela darba, meta t-tfal kienu ġa kibru sewwa, Gheżaw wasal għajjen mill-kaċċa u sab lil hūh qed isajjar is-soppa tal-għads u talbu jagħtih platt. Ġakobb, għad li ma kienx b'saħħtu daqs hūh, kien aktar makakk minnu. "Intik kemm tixba", qallu, "imma, bi hlas, trid iċċedili il-primogenitura." Gheżaw ma tantx hasibha wisq u aċċetta għax kien bil-għu u ma tantx qagħad iqis xi tfigħer il-primogenitura; bieghha għal platt soppa u ftit ħobż.

Meta missierhom Iżakk kiber, u anki d-dawl t'għajnejh kien ħallieh, hass li t-tmiem kien fil-qrib. Għalhekk, sejjah lil Gheżaw (li hu ma kienx jaf li biegh il-primogenitura lil hūh Iżakk) u qallu, "Mur fir-raba u aqbadli l-kaċċa u, imbagħad, aghmilli ikla tajba kif inħobb jien u ġibhieli halli niekolha u jien inbierkek qabel ma mmut." U Gheżaw, ferħan se jtir, mar ha l-qaws u l-ħorġa biex jaqbad l-isbaħ priża li jista' biex jikkuntenta lil missieru.

Irridu niftakru, u dan għandna ħjiel tiegħu anki fil-Bibbja, li l-barka tal-missier kienet tagħti setgħat kbar lit-tifel, normalment, it-tifel il-kbir. Dan kien jiret il-wirt kollu u l-aħwa l-oħrajn kienu jkunu sottomessi lejha. Għalhekk, il-barka tal-missier kienet tingħata lil wiehed biss.

Sadanittant, Rebekka, li kienet qed tisma' d-diskursata bejn żewġha u binhom u li kienet taf bl-istorja kollha tal-primogenitura, minħabba li kienet tippreferi lil Ġakobb, malajr fasslet pjan u sejhet lil binha ż-żgħir. Spjegatlu x'kienet semgħet u baġħtitu jgħibilha żewġ gidjien sbieħ mill-merħla. Qaxxritom u sajritom kif kien inħobb Iżakk, imliet platt u qalet lil Ġakobb biex jieħdu lil missieru u jgħidlu li hu Gheżaw biex itih il-barka. Imma Ġakobb li, kif diġà għidna, kien jilħaqlu, qal lil ommu, "Hija Ghesaw muswaf sewwa u jien għandi ġilda mielsa. Jekk missieri jmissni u jaqbadni li qarraqt bih, niġbed fuqi s-saħta tiegħu flok il-barka." Imma Rebekka kienet diġà ħasbet għal

dan u libbsitu libsa ta' Gheżaw u dawwritlu dirgħajh bil-ġlud tal-gidjien u libbsitlu wkoll fuq spallejha iżjed ġlud. "Issa muswaf daqs ħuk," qaltu, "mur hu l-barka ta' missierek".

Iżakk, għad li ma kienx jara, kien jisma sewwa u anki moħħu kien għadu floku. Meta Ġakobb taħ il-platt staqsieh kif kien ġie daqshekk malajr mill-kaċċa. "Għax il-Mulej poġġieli l-priża quddiem, i" wiegħbu. Imma Iżakk ma kienx konvint u talbu biex jersaq lejha u, meta resaq, qabdu minn dirgħajha, imbagħad lissen, "Il-lehen, lehen Ġakobb, imma l-idejn, idejn Ghesaw," xammem u xamm ir-riħa ta' lbies Gheżaw u bierku.

M'għandniex xi ngħidu, meta wasal Gheżaw, inkixef kollox imma issa ma seta jsir xejn iżjed għax il-barka kienet ingħatat lil Ġakobb u barka waħda biss tingħata. Gheżaw ma setgħax iniżżilha u beda jgħid li, wara li jmut missieru, huwa kien ser joqtol lil hūh. Rebekka saret taf b'dan u ħasbet biex tara kif tharrab lil Ġakobb mill-qilla ta' hūh. Ikkonvinciet lil Iżakk li aħjar Ġakobb ma jżżewwiġx xi Filistina milli kienu jgħixu f'nofshom u l-missier baġħat lil ibnu fl-art minn fejn kienu ġew biex ifittex mara minn fost il-qraba tagħhom li kienu għadhom jgħixu hemmhekk.

Iżakk miet ta' mija u tmenin sena u, skont ix-xewqa tiegħu, ġie midfun minn uliedu Ġakobb u Gheżaw fil-qabar fejn kienu midfunin nanniethom Abraham u Sara. Meta Ġakobb ukoll wasal fl-aħħar ta' ħajtu, huwa qal lil uliedu biex jidfnuh fl-istess qabar fejn kien hemm midfunin Abraham u martu Sara, Iżakk u martu Rebekka u anki martu stess Lija.